

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese câte 2 cóle pe luna si costa 3 florini val. austr., pentru cei ce nu sunt membrii asociatiunei.
Pentru strainatate 9 franci lei noi cu porto postei.

Abonamentul se face numai pe câte 1 anu intregu.
Se abonédia la Comitetulu Asociatiunei in Sibiu, séu prin posta séu prin domnii colectori.

Sumariu: De cându se afla scóle de fete in Transilvani'a? — Dela Adunarea generala a bancei „Albin'a“ 30 Martiu n. 1888. — Bucuresci, Academi'a Romana. — Documente pentru limba si istoria: o diploma de denumirea unui episcopu calvinu pentru districtulu Fagarasiului in 1662 sub Mich. Apafi. — Scóle si internate de fete in Capital'a Romaniei. — Documente istorice trimise academiei romane de cátra subscrisulu in timpul din urma pre langa cele inaintate in cei din urma trei ani. — Procese verbale ale comitetului Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu luate in siedinti'a dela 27 si 28 Martie n. 1888.

De cându se afla scóle de fete in Transilvani'a?

Dintre popórele locuitoare in acésta tíera sasii au fostu aceia cari au inceputu mai de multu a infiintia scóle pentru tinerimea loru. Necurmat'a loru comunicatiune cu Germani'a, cu Elveti'a si cu Holand'a, mai virtosu dela reformatiune încóce, si împregiurarea cà in servitiulu loru ddieescu acum reformatu, s'a introdusu preste totu limb'a loru nationala germana, au avutu urmarea firésca, ca se dea generatiuniloru tinere ocaziune de a invetia celu puçinu a citi bine, pentru cà se póta folosi càrtile de rugaciuni si de càntari bisericesci, cum si a citi bibli'a tradusa de M. Luther si mai tardiu de altii. Scóleloru din comunele mari cetatiene li s'a datu succesive o sfera de activitate multu mai mare, s'au infiintiatu gimnasii si asia numite colegii latinesci, din care, apoi tinerii cei mai de frunte se trimiteau intocma cà si in dilele nóstre pe la universitati din afara.

Dara tóte acelea asiedimente de cultura se intielegea cà erau destinate numai pentru tinerimea de sexulu barbatescu. Despre scóle de fete nu aflamu nici in chronicele sasiloru alte urme, decátu cà in véculu alu 18-lea erá permisu parintiloru, cà daca voiescu, se'si póta trimite si pe ficele loru la câte o scóla, cà se invetie a citi, a recita rugaciunile si a canta psalmi si himnuri in biserica, pe care erá obligati toti luteranii de ambele sexe prin statute si regulamente a o frequenta fórte desu sub pedépsa. Asia dara si sasii numai in decursulu vécului alu 19-lea au inceputu a da si instructiunei feteloru o intindere mai mare; de atunci inse ei s'au pusu si in acésta directiune pe lucru cu perseveranti'a propria loru si dupa modelle adunate din patri'a loru de odinióra.

Magiarii reformati (calvinii si unitarianii sau soci-nianii) indemnati totu de doctrinele loru de a face din biserica totodata institutu nationalu, au imitatu si ei pe

sasii, si 'mi aducu bine aminte din anii copilariei, cà pe la orasie avea si ei câte o scóla mica de fete, in care se invetiá cititul si càntarile; éra pe la satele magiare nu era nici átata, cà nu erá nimicu. Familiile aristocratice faceau aici cà si in alte tieri esceptiune, cà 'si țineau in resiedentiele loru dascali, mentori, gubernante, dela cari invetiau multu puçinu si fetele loru; de aceea vedemu si din véculu alu 18-lea figurându prin cronice ici-colea si corespondentie de ale unoru dame aristocrate, care invetiasera mai multu decátu celelalte contimpurane ale loru. Erau inse pàna càtra anulu 1848 fórte multi si intre densii de parerea naiva, amu putea dice turcésca sau preste totu resariténa, cà nu este bine cà fetele se invetie art'a scrierei, cà si cum fàra acea arta nu aru fi mai existatu de cându lumea alte mijlóce de corespondentie de ale sierpelui cu Eva.

Protoparintii nostri ai romaniloru cu privire la cultur'a femeii cu ajutoriulu scólei au ținutu preste totu, cà si in multe altele pàna in véculu acesta mai multu cu popórele resaritene si intr'unu intielesu óre-care au facutu fórte intieptiesce; se faca si de aci inainte totu asia. A da pe fete la scóla, la invetiatura, nici-decum nu însémna a le arunca in valurile lumei, nici a le emancipá in sensulu celoru ce stau se arunce cu bard'a in luna. Sé ne apere stéó'a nóstra de o nebunia cà acésta nimicitoare de totu viitoriulu nostru.

Cei de àntàiu ardeleni cari au deschisu calea càtra o cultura scolastica mai solida a femeiloru au fostu inainté cu 155 de ani aristocratii romano-catolici intielesi cu generalii si cu ceilalti oficiari imperatesci de rangu, parinti de familii si totu r. catolici locuitori in Sibiu, care in acea epoca era nu numai resiedinti'a comandantelului generalu, ci si a gubernului tieiei. Acei ómeni au mijlocitu mai àntàiu intre mari greutati infiintierea scóleloru de fete in monastirea calugaritieloru Ursuline din Sibiu.

In véculu alu 16-lea poporulu sasescu intregu adoptându doctrinele lui Luther a scosu de pre teritoriulu

locuitu de ei pe tóta multimea calugariloru r. catolici, éra bisericile, monastirile si tóte averile loru le-a confiscatu. Mai multe din acelea edificii in lipsa de locuitori au ramas desierte, éra altele au fostu folosite spre scopuri profane, cá magazine de arme, de materialuri si altele. Locuitorii catolici se inpučinasera fórté in totu cuprinsulu tiei; episcopi'a si capitululu catolicu desfiintiate, averile loru colosali confiscate si parte mare impartite la familiile aristocrate.

Dela 1691 inainte, august'a dinastia de Habsburg annectandu Transilvani'a definitivu, unulu din planurile sale si ale barbatiloru sei de statu a fostu emanciparea bisericeii catolice, care erá si a sa si care suferia dela protestanti asupriri de care patimiau si protestantii din Ungari'a dela catolicii cari faceau majoritatea in aceea tíera. Inse cu tóta auctoritatea imperatésca realizarea planului inaintá nespusu de greu. Dintr'odata cu emanarea diplomei leopoldine (ai dice Magna Charta) catolicii isi recereau bisericile, protestantii se opuneau din respectu; dara tóte cá tóte, de calugari si calugaritie, éra mai vírtosu de iesuisti nu voiau nici se audia. Asia au decursu acestea pàna in anulu 1716 cându comandantele generalu comite Stefanu de Steinville a induplecatu abia pe comunitatea si pe magistratulu din Sibiiu, cá se'i lasé o bisericu in folosint'a lui si a oficiariloru imperatésca, sub conditiune cá se aduca acolo calugari franciscani, nu inse magiari, ci numai germani curati, pentrucá daca differu in credintia, incai se fia de aceeaasi nationalitate cu sasii. Aceeasi bisericu si monastire este locuita pàna in diu'a de astadi de nisce bieti franciscani saraci, acum inse magiari.

In anulu 1722 fiindu dieta la Sibiiu, membrii aceleia càti erau r. catolici simtindu lips'a unei cresteri mai bune a ficeloru proprie, se invoira cá se infintiedie o reuniune de femei cu scopu de a deschide o scóla de fete si inca pre càtu s'ar putea cu internatu, éra in dorint'a loru de a'si realisá planulu càtu mai curendu isi propusera se céra câteva calugaritie din monastirea Ursulineloru (Sancta Ursula) dela Pojonu. Se formase unu comitetu de patru barbati, anume David Petki, Ladislau Bánffi, Sigismund Korda si unulu Kereszturi, cari sè se puna in intielegere si cu comandantele generalu de atunci comite Koenigsegg.

Dara unde era monastirea pentru calugaritie si scóla? Aceea era totu acilea in Sibiiu, adeca monastirea care inainte de reformatiune fusese a calugariloru Dominicani cunoscuti si sub nume de Fratres praedicanes, éra astadi este locuita de Ursuline. Aceea inse cá si alte monastiri secularisate dupa reformatiune se aflá in proprietatea comunei Sibiiului, alu carui magistratu si comunitatea nu voiá sè o dea cu nici-unu pretiu, càci adeca protestantiloru nicidecum nu le convenia inmultirea si intarirea catoliciloru in acésta tíera, de aceea se opuneau ei si la catolisarea romàniloru in tóte modurile cu inversiunare desperata. Alergatau cei patru barbati pe la gubernu, recursau la Vien'a, inse resolutiune categorica si definitiva imper. a venitu abia dupa trei ani, care s'a publicatu comunitatii in 2 Ianuaru 1726. Sasii inse

nici atunci nu s'au supusu. Intr'aceea imperatulu Carolu facuse si o fundatiune pentru aceea scóla de fete in suma de 20,000 fl. care consideràndu valórea de atunci a monetei voru fi facutu càtu facu astadi celu puçinu doue sute de mii, mai adaoase si din decimele sasesci fiscali unu venitu anualu de 500 fl. cu scopu de a se si repara si adapta monastirea. Sanctiunea imperatului Carolu pentru aceea fundatiune pórtá data din 18 Augustu 1729. Au mai trecutú inse alti patru ani, pàna cându catolicii au pututu intra in possessiunea numitei monastiri, adeca in var'a anului 1733.

Ce se va fi intemplatú, ce nu, in acelu anu cu compatriotii nostrii din Sibiiu anume in acést'a cauza a scólei catolice germane, nu aflaram ceva positivu; se scie numai atàta, cá dupa 11 ani de resistentia cerbicósa in acelu anu 1733 se acomodara vointiei imperatésca intr'unu modu cu totul neasteptatu, precum se va vedea indata.

Monastirea Ursulineloru dela Pojonu (Pressburg) stà sub jurisdictiunea archiepiscopului primate dela Strigon, care pe atunci erá comitele Emericu Eszterházi de Galantha. Acelu archiepiscopu a decisu se se mute la Sibiiu deocamdata siepte Ursuline, éra de prióra (stariti'a) a loru denumí pe Mater Iosepha nascuta comitesa Kery, femeia betràna de 66 ani, care 'si câstigase merite si prin organizarea monastirei Ursulineloru din cetatea Casovia in Ungari'a. Este de insemnatu, cá inainte de plecarea acelorú femei devotate vietiei monastice imperatulu au aflu de lipsa cá se le dea insasi Maiestatea Sa asia numita salva guardia (salvus conductus) de dato Laxenburg 31 Maiu 1733, éra archiepiscopulu le provediù din partea sa cu plenipotentia din 11 Iuniu si asia bieteles calugaritie infricate cam cá de regula cu sciri despre locuitori barbari si semiselbatici, din acésta tíera, au plecatu dela Strigon in 15 Iuniu si au ajunsu la Sibiiu in 13 Iuliu 1733, adeca dupa calatoria de 27 de zile, cam atàta càtu ținea si pentru alti drumari in capu de vara dela Vien'a ori dela Pojonu incóce. Intrarea loru in Transilvani'a fusese indreptata pe lini'a de càtra Oradea-mare la Clusiu, de acolo la Aiudu si Alb'a-Iuli'a. Gubernulu tiei, in care acum apucasera a precumpaní catolicii, dedese ordinu la douedeci de aristocrati catolici, cá se ésa intru intimpinarea calugaritiloru calare la fruntari'a tiei de càtra Ungari'a si se le dea comitiva pàna la loculu destinatiunei loru. Episcopulu catolicu baronu Grigorie Sorger a trimisu inaintea loru pe vicariulu generalu Demeter totu la fruntari'a tiei.

Inainte de a sosí calugaritielú la Sibiiu au facutu mai àntàiu o statiune la comun'a Amnasiu (Hamlesch. Omlás). Acolo, de unde pàna unde, o deputatiune sasésca condusa de capitanulu cetatiei Michailu Roth le-a primitu cu parada, éra dupace fusera si ospetate frumosu le-au condusu la Sibiiu, inse deocamdata numai in curtea de economia a societatii iesuitoru, acolo unde astadi este biseric'a cu parochi'a si cu scól'a comunei bisericesci greco-catolice. Intr'aceea in acea curte se adunasera tóte auctoritatelú municipale din Sibiiu si mul-

time mare de ómeni, cari dela reformatiune incóce, adeca de ani doue sute numai vedusera calugaritie r. catolice si se uitau la ele cá la nu sciu ce persóne estraordinarie. Trei carete cu câte siese cai au fostu trimise spre a le aduce din suburbe in cetate. In caret'a de gala a comandantului generalu comite Franc. Paulu Wallis s'au pusu consórt'a sa nasc. pr: Lichtenstein cu priór'a comites'a Kéry si cu alte doue matere, éra celelalte insoçite si de o candidata (novitia) ocupara locu in cele doue trasuri. Inainte plecara calare capitanulu M. Roth si bar. Carolu Katzianer, éra in urm'a loru senatorii doi câte doi, pâna la biseric'a iesutiloru, care astadi este cea parochiala catolica din piati'a cea mare. De acolo mersera totu in processiune la biseric'a Franciscaniloru, de unde apoi trecura in manastirea destinata pentru densesle. Acilea totu acelu M. Roth le salutà in numele municipalitatii de buna venire si din acea di de 13 Iuliu portile manastirei se inchisera pentru lumea cealalta. De aici inainte acelea femei dedate la ordine, regula, subordinatiune, isi veduira numai de implinirea misiunii loru.

Ne opriramu ceva mai multu la solemnitatea introducerei calugaritiilor catolice in Sibiu; credeamu cá ar' fi si pentru noi romanii unu lucru instructivu, daca vomu avea cu unu exemplu mai multu despre ceea ce insemnédia perseveranti'a in lupta pentru ajungerea scopuriloru, despre care esci convinsu cá trebue sè le ajungi cu ori-ce pretiu. Mare lucru au crediutu aristocratii catolicii cá este pentru familiile loru o scóla de fete chiar si inainte cu 160—170 de ani. Ei ajutati de comandantii generali, mai apoi si de curtea imperiala, luptara unspredece ani in contr'a protestantiloru, cari desvoltau o resistentia totu asia de cerbicósa in contra tendentieloru catolice, cá si catolicii in contra loru, pâna cându se veduira siliti, nu se scie cum, nu numai a se supune, ci a si primí pe acele calugaritie cu parada. Apoi se te mai miri de luptele desperate ale episcopiloru românesci, de suferintie, de exiliu, de mórte cu prepusu, din acelea timpuri, din caus'a processelor purtate pentru drepturi bisericesci, nationali, omenesci, pentru care intre altii, unu singuru episcopu Inocentie substernuse la curtea imperiala vre-o douedeci si cinci de suplice, recourse, proteste, memoriale, pâna ajunse exilatu pe viatia.

Literele fundationali ale imperatului Carolu s'au publicatu in diet'a din Novembre 1734 cá se aiba putere de lege.

Priór'a comtesa Kéry a repausatu la 1743 in etate fórte inaintata de 77 de ani. In loculu ei a venitu *Mater Anna Nepomucena* n. baronésa Prach, totu dama betràna, repausata in etate de 71 ani. Dupa aceea nu au mai venitu aristocrate mari, inse totu femei de familii bune si inaintate bine intre 40—50 de ani cá prióre ale manastirei.

Prin diplom'a de 2 Februarie 1772 imperatés'a *Maria Teresi'a* a mai adausu la fondulu desu numitei manastiri unu nou capitalu de 20,000 fl. éra bursele pentru interne le-a defiptu la numeru de 12. Aceleasi burse s'au inmultitu mereu intru o suta de ani, éra in

epoc'a de fatia episcopii Kovács, Haynald, Fogarassi au mai adausu la ele câteva. In acelasi timpu le mai inmultu *Maiestatea Sa* imperatulu si regele Augustulu inaintatoru alu crescerei morale si religiose.

Totu in dilele *Mariei Teresiei Ursulinele* au mai cumparatu din economiile loru o gradina alaturea, éra turnulu din strad'a sarei de lângã biseric'a loru le fú daruitu din partea municipalitatii sibiiene.

Scól'a Ursulineloru a fostu infintiata, precum veduramu, numai pentru fete catolice; ea inse a folositu indirecte si familiiloru de alte confesiuni, cáci a desteptatu intrensele rivalitate, cá se nu'si lase pe ficele loru in vechi'a nesciintia si orbia, se'si faca si ele scóle. Intr'unu târdíu au inceputu si unele familii fruntasie romane se'si dea, de si cu multa sfiala, pe ficele loru „la Klosteru in Sibiu, cá se invetie carte nemtiésca“. Acestea inse erá casuri fórte rare. Asia de ex. eu amu aflatu in Brasiovu inainte cu 53 de ani numai doue cocóne tinere si o fetitia a unui arendatoru, despre care se vorbia cu distinctiune, cá vedi, au invetiatu câte doi sau trei ani la Ursuline. Mai virtosu punctulu confesionalu ținea pe familiile fruntasie romanesci departe de acea manastire, pentruca Ursulinele trecea de bigote, care condamna pe alte confesiuni, la care inse ele 'ti respundu: „Noi nu ve chiamamu la noi, cine ve aduce fetele vóstre la scól'a nóstra cu sil'a? Daca nu ve place de noi, faceti-ve scóle de care ve convinu si pe noi ne lasati in pace“.

Si intru adeveru, cá de si in acesti din urma 25 de ani s'a mai infintiatu aici un'a alta manastire cu internatu mare si cu scóle, totusi dupace si popórationea catolica s'a inmultitu preste totu in tiéra, ambele acelea institute sunt pline inghesuite de eleve r. catolice.

La Ursuline erau si inainte cu 20—25 de ani pâna la 250 eleve interne si externe. Mai inainte pentru cele interne se țineau separate trei mese, dupa care cum voiá sau putea se platésca victulu pe câte diece luni, 100, 83, si 66 fl. Astadi este relative multu mai scumpu, cáci valórea baniloru este fórte devalvata.

In anulu trecutú Ursulinele aveau eleve interne 40 din care 9 erau române si anume 4 greco-catolice si 5 greco-orientali. Scolaritie esterne care frequenta in tóte clasele sunt dupa impregiurari pâna la 100. Dintre romane au fostu externe 18 gr.-orientale si 4 gr.-catolice.

Resultatele scóleloru de fete la catolici in Transilvani'a mai alesu in regiunile superiori si mijloci a le societatiei se si cunoscú mai preste totu spre laud'a loru.

Cine vrea se scie mai multe din trecutulu scóleloru de fete in acésta tiéra, va aflá urme in arhivele episcopiloru de confesiuni diverse, in cele sasesci si in alu fostulu gubernu transilvanu, éra anume pentru acestea din Sibiu se póte consulta si publicatiunea periodica germana *Transilvani'a* din anulu 1862, cum si alte date istorice semenate in câteva volume ale publicatiuniloru cunoscute sub titlu *Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde* si din dilele nóstre programe de ale scóleloru respective. Pentru timpulu presentu se póte vedé din rapórtele ministeriali de preste anu, cá

anume la anulu 1886 numai numerulu femeiloru aplicate pe la scólele de fete in Ungari'a si Transilvani'a erá 2960, prin urmare pâna acuma voru fi trecutu preste trei mií.

In câtu pentru crescerea sexului femeiescu alu poporului nostru, in acésta epoca de grea cumpana, in mijloculu acestoru rivalitati nationali si fatia cu atâtea tentatiuni de a ne seduce si mâna pe câli ratacite, datorinti'a nóstra imperiósá este, cá puçinele scóle de fete câte le avemu pâna acum se ni le ingrijimu si aparamu cá ochii din capu; deci daca are undeva locu rigórea, se o aplicamu acésta la alegerea invetiatoriloru si invetiatóreloru fara nici unu respectu la strigate de alarmu, de care se intempla si la alte popóra in casuri de acestea. Pe lângá scólele romanesci de fete pe care le aveamu pâna acum atátu in Transilvani'a câtu si in Ungari'a, éta cá din mil'a lui Ddieu esu pe planu altele si anume pe alocurea nu numai simplu cá scóle, ci si cu internatu; proba invederata a unei desteptari in sexulu femeiescu, care te face a salta de bucuria si a prinde curagiu pentru crescerea femeii acum cá nici odata, dupace vedemu, cá in mani'a tuturoru greutatiloru si a multoru pedeci aruncate in calea progresului, societatea romána strabate prin ele, precum strabate aratrulu economului trasu de siese vite prin pamentu cleiosu si intielenitu.

Inca puçinu si nici lipsa de personalu didacticu nu se va simtí. In 1887 au depusu la institutulu pedagogicu din Sibiiu cinci, in anulu acesta depunu la Blasiu 11 eleve examenu de invetiátóre. In Aradu au depusu preste treidieci.

G. B.

Dela adunarea generala a bancei „Albin'a“ 30 Martiu n. 1888.

Onorata adunare generala!

Operatiunile institutului nostru s'au desvoltatu si au progresatu si in anulu espiratu in modu imbucuratoru, in câtu: déca nu intreveniau dóue casuri neprevédute si neprecalculabile, éram necesitati se ve propunemu séu crearea unui fondu specialu de reserva, sau urcarea dividendei.

Atátu pentru acoperirea fondului de garantia alu scrisuriloru nóstre fonciare, câtu si cu considerare la depunerile nóstre, suntem necesitati se plasamu o mare parte a numerariului in hârtii de valóre.

Cunoscutele constelatiuni politice din anulu espiratu, au avutu o inriurintia nefavorabila asupra burseloru si au apasatu cursulu efecteloru in modu extraordinaru, din care cauza si noi amu avutu la o parte a acelora, o perdere de fl. 8385 43 cr; va vení inse timpulu, cându acésta perdere earasi se va restitui totu prin cursulu acelorasi efecte, cáci ele sunt si remanu in proprietatea nóstra si aducu bune interese, dar astadi diferinti'a de cursu trebue considerata la bilantiu si ea consuma totu atáta suma din venitul anului.

Altu câsu si mai durerosu s'a ivitu in Brasiovu.

Din causele sciute, industri'a in acestu orasiu este aprópe de totu ruinata.

Inca din timpurile inainte de resbelulu vamalu cu Romani'a, avém la filiala din Brasiovu afaceri de escompt cu o casa solida si bine acreditata in piati'a Brasiovului, cu firm'a „Georg Türk's Sohn.“

Averea ei numai in realitati, dupa referintiele locale de atunci valora preste 100,000 fl.

In lun'a Noemvre 1885, cându s'a observatu cá afacerile industriale ale acestei firme dau spre reu, s'a esoperatu asigurarea pretensiuniloru nóstre cambiale de circa fl. 10,000 prin actu notarialu si prin intabulare la unu locu, unde dupa impregiurarile de atunci nu incapea nici o indoiala, cá suntu deplinu sigure, adeca dupa circ'a 60,000, ér' dupa noi a urmatu altu institutu de bani cu circa fl. 13,000 si insasi comun'a Brasiovu cu sume insemnate.

In anulu espiratu inse, in urm'a stagnatiunei ce a resultatu din resbelulu vamalu cu Romani'a, aceea firma a falimentatu, realitatile pe cari erá intabulata pretensiunea nóstra, si cari erau estimate judecatorcesce preste 95,000 fl. s'au vendutu la licitatiune publica cu 53,600 fl. si astfelu noi suntemu avisati numai la mass'a generala concursuala, de unde in casulu celu mai bunu, numai o suma neinsemnata ni se va putea asemna.

Din acestu motivu noi, ținendu multu la soliditatea bilantiului nostru, nu mai asteptamu resultatulu finalu alu licidarei massei concursuale, ci propunemu cá intrég'a pretensiune ce o avemu la amintit'a firma sè se amortizeze in contulu dubiósoloru din venitul acestui anu de gestiune.

Din sum'a de 12,666 fl. 68 cr. propusa spre amortisare cá pretensiuni dubióse 10,335 fl. 01 cr. cade pe acésta firma.

Cu tóte acestea, venitul curatu alu anului espiratu numai cu 2488 fl. 73 cr. este mai micu decâtu alu celui precedentu, ceea ce intru nimicu nu alteréza nici dividend'a de 10% ce de 7 ani incóce consecuentu o capeta actionarii, nici dotarea fondului de reserva cu maximulu prevediutu prin statute.

Micii nostri proprietari s'au folositu in modu considerabilu de inlesnirile cari v'amu anunciatu la adunarea precedentá, ca le-amu facutu la imprumuturile hipotecare, si noi cu dreptu cuventu potemu afirma, cá dupa modestele nóstre puteri progresamu intru realisarea scopului institutului nostru, carele in §. 1. alu statuteloru se definéza cu terminii „de a procura locuitoriloru tierii mai alesu poporului tieranu agricolu capitalele si creditele necesarie si a destepta spiritulu de economíi,“ unu scopu, pentru carele in alte parti mai inaintate ale patriei, abia acum incepu agitatiunile din partea asia numitiloru „agrari“.

Totu in acésta directiune amu purcesu si cu ceialti rami ai operatiuniloru nóstre, si in mesura in care progreséza afacerile institutului, in aceea amu redusu si reducemu interesele imprumuturiloru de tóte categoriile.

De câti-va ani incóce, in parte si cu concursulu nostru, s'au infintiatu mai multe institute romanesci de creditu si economíi si se infintiaza mereu.

Fiindu scopulu loru indenticu cu alu nostru, noi cu placere le-amu venitu si le venimu intr'ajutoru, intre marginile statuteloru nóstre, parte prin depuneri, dara mai alesu prin acordarea de creditu de reescomptu, si cu deosebita satisfactiune vedemu, că tóte acele institute cari se sciú folosi de ajutoriulu nostru, ne avendu de a se lupta cu greutatile inceputului asia, precum avuse a se lupta acestu institutu la infintiarea sa, progresédia in modu extraordinariu.

Calamitatile economice, devenite stationare de càtiva ani incóce, nu numai n'au incetatu in anulu espiratu, dar in unele parti prin nenorociri elementare s'au potentiatu, din care cauza si de astadata amú fostu necesitati se acordamu debitoriloru, la achitarea intereselor si anuitatiloru hipotecare mai multe respirii extraordinare.

Acestea premise, dati-ne voie a ve arată in cele urmatóre, miscarea si desvoltarea fie-carui ramu de operatiune in parte:

Depunerile.

Cu finea anului 1886 erau la institutu	2693	depuneri in suma de fl.	2.089,131	„	35	cr.
in decursulu anului 1887 s'au mai facutu	1322	„	2.163,946	„	22	„
Deci starea totala a fostu de	4015	„	4.253,077	„	57	„
Din aceste s'au ridicatu	934	„	1.767,563	„	75	„
remanèndu starea loru cu 31 Decembre 1887 de	3081	„	2.485,513	„	82	cr.
cu fl. 396,382 „ 47 cr. mai multu cá in anulu trecutu.						

Escomptulu de cambie.

Starea portofoiului cu finea anului 1886 erá de	5485	cambii in valóre de fl.	1.340,037	„	38	cr.
in decursulu anului s'au mai escomptatu	16568	„	4.429,040	„	47	„
Starea totala a portofoiului a fostu prin urmare de	22053	„	5.769,077	„	85	cr.
din aceste s'au rescumperatu in decursulu anului de	14545	„	3.994,796	„	63	„
remanèndu starea portofoiului cu finea anului 1887 de	7508	„	1.774,281	„	22	cr.
fatia de anulu trecutu o crestere de fl. 434,243 „ 84 cr.						

Sum'a dubióselorú amortisate in bilantiu din portofoiulu de cambie este de fl. 11,489 „ 88 cr.

Creditulu hipotecaru.

Imprumuturile pe hipotece au fostu la finea anului 1886 din	1334	obligatiuni in suma de fl.	1.039,997	„	77	cr.
in anulu 1887 s'au mai acordatu	286	„	266,685	„	45	„
a resultatu prin urmare unu totalu de	1620	„	1.306,683	„	22	cr.
in decursulu anului s'au achitatu	80	„	219,745	„	07	„
si au remasu cu 31 Decembre 1887	1540	„	1.086,938	„	15	cr.
o crestere de fl. 46,940 „ 38 cr. fatia de anulu trecutu.						

Aceste pretensiuni suntú asigurate prin hipotece de unu arealu preste totu de 62,747 jugere, 1371 orgii □ in valóre de fl. 4.472,361 „ — cr. fiindu cuprinse aici si edificiele.

Scrisuri fonciare.

Cu 31 Decembre 1886 au fostu in circulatiune scrisuri fonciare de 6% (sistate) in valóre de fl. 970,200 „ — cr.						
din cele trase la sorti s'au rescumperatu in cursulu anului		„	53,300	„	—	„
remanu prin urmare cu 31 Decembre 1887 in circulatiune		„	916,900	„	—	cr.
in decursulu anului 1887 s'au emisú scrisuri fonciare de 5% in suma		„	135,000	„	—	cr.

Scrisurile nóstre fonciare de 5% notéza astadi la bursa fl. 99 „ — cr.

Scrisurile nóstre fonciare de 6% notéza astadi la bursa fl. 102 „ 50 cr.

Credite ficse (sistate).

Au statu cu finea anului 1886 din	367	imprumuturi in suma de fl.	117,406	„	50	cr.
din aceste s'au rescumperatu	29	„	22,981	„	90	„
remanendu cu 31 Decembre 1887	338	„	94,424	„	60	cr.
in comparatiune cu anulu trecutu o scadere de fl. 22,981 „ 90 cr.						

Credite cambiale cu acoperire hipotecara.

In decursulu anului s'au solvitu 37 imprumuturi in suma de . . . . . fl. 191,472 „ 43 cr.

Imprumuturi pe efecte.

Starea cu 31 Decembre 1886 a fostu de	210	imprumuturi de fl.	77,123	„	80	cr.
in decursulu anului s'au mai datu	109	„	31,217	„	10	„
resultându unu totalu de	319	„	108,340	„	90	cr.
din care s'au achitatu	122	„	38,690	„	50	„
remanendu la finea anului 1887	197	„	69,650	„	40	cr.
adeca o scadere de fl. 7,473 „ 40 cr.						

Credite de contu-curentu.

Starea acestui ramu a fostu cu finea anului 1886 de	23	imprumuturi in suma de fl.	99,765	„ 75	cr.
in decursulu anului 1887 s'au mai acordatu	14	„ „ „	184,580	„ 10	„
facându-se totalu de	37	de fl.	284,345	„ 85	cr.
din care s'au restituitu	14	„ „ „	176,471	„ 80	„
remanendu cu finea anului 1887	23	„ „ „	107,874	„ 05	cr.
o crescere de fl. 8,108 „ 30 cr. fatia de anulu trecutu.					

Imprumuturi pe produse.

Starea cu finea lui Decembre 1887 a fostu	23	imprumuturi in suma de fl.	16,179	„ 52	cr.
in decursulu anului s'au mai acordatu	35	„ „ „	46,481	„ 82	„
totalulu	58	de fl.	62,661	„ 34	cr.
din aceste s'au respunsu	43	„ „ „	36,856	„ 87	„
remanendu cu 31 Decembre 1887	15	de fl.	25,804	„ 47	cr.
o crescere fatia de anulu trecutu de fl. 9,624 „ 95 cr.					

Moneta.

Starea cu 31 Decembre 1886 au fostu	fl.	3,581	„ 84	cr.	
in decursulu anului s'au mai cumperatu de	„	118,453	„ 44	„	
	totalulu	fl.	122,035	„ 28	cr.
din aceste s'au vendutu	„	117,890	„ 35	„	
si au remasu cu 31 Decembre 1887	fl.	4,144	„ 93	cr.	

Miscarea cassei in decursulu anului 1887.

Intrate, la centrala fl. 4.960,046 „ 25 cr. } sum'a intratelor	fl.	7.648,759	„ 20	cr.	
„ „ sucursala „ 2.688,712 „ 95 cr. } „					
Esite, la centrala fl. 4.981,986 „ 58 cr. } sum'a esiteloru	fl.	7.682,839	„ 95	cr.	
„ „ sucursuala „ 2.700,842 „ 37 „ } „					
Totalulu		fl.	15.331,589	„ 15	cr.

cu fl. 2,037.336 „ 20 cr. mai multu cá anulu trecutu.

Din bilantiulu generalu alu anului 1887 resulta ca:

Sum'a activeloru institutulu este cu fl. 686,446 „ 99 cr., ear' sum'a venitulu brutu cu fl. 32,384 „ 51 cr. mai mare cá in anulu premergatoru.

Subtragendu din venitulu brutu alu anului de	fl.	291,873	„ 03	cr.	
totalulu esiriloru cu	„	248,651	„ 60	„	
	resulta unu profitu curatu alu anului de	fl.	43,221	„ 43	cr.

cu fl. 2488 „ 73 cr. mai micu cá in anulu trecutu.

In sensulu §-lui 36 din statute, se considera de iesiti din consiliulu de directiune domnii: Iacobu Bolog'a din Sibiiu si Ioanu G. Ioanu din Brasiovu, ale caroru locuri devenite vacante veti binevoi a le indeplini prin alegere.

Asemenea in sensulu §-lui 57 din statute a espiratu mandatulu membriloru comitetulu de supraveghiare alesi in adunarea generala din 1885.

Acestia sunt d-nii Dr. Aurelu Brote, Ioanu Cretiu, Nicanoru Fratesiu, Michailu Kabdebo si Cornelu Tobiasu, carii in decursu de trei ani au purtatutu acésta sarcina impreunata cu grea raspundere aprópe gratuitu.

Credem cá suntem si interpretii Dvóstre, cându le esprimamu multiamita pentru zelulu cu carele si-au implinitu chiemarea in periodulu espiratu de 3 ani.

Fiindu comitetulu de supraveghiare unu organu instituitu prin legea comerciala, pentru asigurarea intereselor actionariloru, credemu cá este datorinti'a onoratei adunari generale ca reprezentantele actionariloru a se ingrigi si de remunerarea membriloru aceluia, pentru serviciile ce i le face.

Cele mai multe institute ficséza remuneratiunea comitetulu de supraveghiare in percente dela profitu.

La institutulu nostru adunarea generala din 1877 s'a ocupatu pentru prim'a si ultim'a data de acésta cestiune, staverindu o remuneratiune anuala de fl. 250 adeca de persóna câte fl. 50. Directiunea, dorindu cá se luati la revisiune acelu concludu acumu inainte de alegerea membriloru comitetulu, a susceputu intre punctele asupr'a càrora veti binevoi a delibera si „ficsarea remuneratiunei comitetulu de supraveghiare“.

In privinti'a profitulu curatu de . . . . . fl. 43,221 „ 43 cr.
conformu §. 62 din statute propunemu urmatórea distribuire:

1. 5%o dividenda dupa capitalulu socialu de	fl. 300,000	„ —	cr.	fl.	15,000	„ —	cr.
2. Restulu de				fl.	28,221	„ 43	cr.

sè se impartia cum urmèza:

a) 15% la fondulu de reserva (§. 62, p. a)	fl. 4,233	„ 21 cr.		
b) 10% tantiema pentru membrii Directiunei (§. 62, p. b)	„ 2,822	„ 14 „		
c) 2% tantiema pentru directorulu esecutivu (§. 62, p. c)	„ 564	„ 43 „		
d) 1% tantiema pentru dirigentulu filialei din Brasiovu (§. 62, p. c) „	282	„ 21 „		
e) 3% tantiema pentru oficialii institutului si pentru delegatulu filialei din Brasiovu (§. 62 p. c. d)	fl. 846	„ 64 cr.		
plusu remuneratiune	„ 543	„ 89 „	fl. 1,390	„ 53 cr.
f) 5% pentru scopuri de binefacere	„ 1,411	„ 07 „	fl. 10,703	„ 59 „
3. Din restulu de			fl. 17,517	„ 84 cr.
g) sè se dea supradividenda actionariloru	fl. 15,000	„ — cr.		
h) sè se amortiseze din cas'a institutului (Baiergasse Nr. 1)	„ 1,000	„ — „		
i) sè se dea la fondulu de pensiuni alu functionariloru institutului	„ 1,517	„ 84 „	fl. 17,517	„ 84 cr.

Pe bas'a acestei distribuirii dividend'a anului 1887 se ficsèza cu 10% adeca 10 fl. de actiune.

Fondulu de reserva alu actionariloru institutului, cu adausulu propusu de noi va ajunge la cifra de fl. 64,082 „ 01 cr. ear' fondulu de pensiuni alu functionariloru la sum'a de fl. 27,521 „ 39 cr.

Terminându ne luamu voie a ve substerne bilantiulu tiparitu si distribuitu deja intre Dvóstra cu tóte conturile sale, si a ve rugá, ca dupa ce veti fi ascultat si raportulu comitetului de supraveghiare, si binevoiti:

1. a luá spre scire raportulu acesta, a aprobá bilantiulu incheiatu la 31 Decembre 1887 si a dá consiliului de directiune absolutoriu pentru gestiunea sa pe anulu expirat;
2. a primí propunerea nóstra cu privire la distribuirea profitului;
3. a dispune ásupr'a sumei destinate spre scopuri de binefacere;
4. a ficsa pretiulu marceloru de presentia pe anulu curentu;
5. a ficsa remuneratiunea comitetului de supraveghiare;
6. a alege doi membrii in consiliulu de directiune;
7. a alege 5 membrii in comitetulu de supraveghiare pe unu nou periodu de 3 ani.

Din siedinti'a consiliului de directiune ținuta la 14 Martie 1888*).

Iacobu Bolog'a m. p.,
presiedinte.

Partenie Cosm'a m. p.,
notariu.

II. Raportulu comitetului de supraveghiare.

Onorabila adunare generala!

Esaminându subsemnatulu comitetu de revisiune conformu §§. 57 si 58 din statute contulu profitulu si perderii precum si bilantiulu institutului de creditu si de economii „Albin'a“ pentru anulu 1887, a aflatu tóte positiunile in deplina consonantia cu registrele principale si ausiliare, purtate cu tóta esactitatea.

Ne luamu deci voie a propune aprobarea bilantiului pro 1887 dându totodata Directiunei absolutoriulu.

Directiunea propune a impartí profitulu de 43,221 fl. 43 cr. in urmatorulu modu (urmèza proiectulu de mai susu).

Noi din partene ne alaturamu la acèsta propunere.

Sibiiu, in 12 Martie, 1888 c. n.

Comitetulu de supraveghiare alu institutului de creditu si economii „Albin'a“.

Dr. Aurelu Brote m. p. Michailu Kabdebo m. p. Ioanu Cretiu m. p. Nicanoru Fratesiu m. p. Cornelius Tobias m. p.

*) Celelalte informatiuni relative la activitatea acestui institutu de creditu si economii a se vedea in raportulu tiparitu si impartitu la actionari, din care aflamu intre altele, cà de esemplu revirementulu, adeca intrarile si esirile la cass'a bancei au fostu in anulu intemeierei adeca la 1872/3 de 2 milione 713,134 fl. 62 cr. era de atunci cu exceptiune de anulu 1874 au totu crescutu, pana candu pe anulu 1887 au ajunsu la sum'a de 15.331,589 fl. 15 cr. era dividenda dela 6.44 de 8 ani la 10%.

Bucuresci Academi'a romana.

Deschiderea sesiunii generale de preste anu.

Conformu statutelor sale revedite si amplificate in anulu 1879 Academi'a romana se convoca pe fiecare anu odata pe câte patru septemàni in sesiune generala, éra preste anu se ține câte o siedintia pe septemàna numai de càtra membrii aflatori in capital'a. Astadata sesiunea anuala s'a deschisu in 3 Aprilie (22 Martie) de càtra Maj. Sa regele cá presiedinte de onóre in presentia si a reginei cá membru onorariu, a celor mai multi membri actuali, a catorva corespondenti si a unui publicu alesu si mai numerosu decâtu ori cându altadata. Decursulu fu acesta:

La sosire, majestatile loru au fostu intimpinate de D. M. Cogalnicénu, presiedintele Academiei, care oferí gratióssei sale suverane unu mândru buchetu; de d-lu D. Sturdz'a, secretarul generalu alu Academiei, de d-nii Aurelianu, generalu adjutantu Falcoianu, Hajdeu si doctorulu Brinza, care asemenea dete unu buchetu de flori reginei.

In sal'a siedintieloru se aflau fatia mai toti medularii activi ai acestei inalte Adunari.

Regele dupa ce luà locu in fotoliulu presiedintialu, rostí urmatórea cuventare:

„Cu privilegiu întâiei intruniri a „Academiei, in anulu acesta, regin'a si eu venimu cu bucurie in mijloculu d-vóstre spre a ve aduce in persóna salutarile nóstre cele mai calduróse.

„Neincetatu urmarimu lucrarile D-vóstre si constatam cu viua placere, cà, prin sirguinti'a si munc'a membriloru Academiei, sciinti'a si istori'a nóstra au fostu inzestrate cu unu materialu pretiosu si insemnatu. Academi'a a deschisu astfelu unu isvoru bogatu, care ne-a desveluitu trecutul si care este menitu a serví generatiuniloru viitóre cá se apretieze impregiarile grele pe cari tier'a le-a strabatutu pentru a ajunge la inaltimea de astadi.

„Uràndu cá lucrarile d-vóstre se fie roditóre si Academi'a se devie adeveratulu focaru alu sciintiei, care trebue se incaldiésca si se lumineze totu resaritul, declaru sesiunea Academiei deschisa“.

La acésta cuventare, acoperite de aplause, d. M. Cogalnicénu, respundiendu intr'unu limbagiu adencu gânditu, sfirsi astfelu:

„Noi medularii Academiei, vomu cautá se fimu totdeún'a la inaltimea cugetarei maiestatiei vóstre“.

Dupa acésta, regele oferí Academiei oper'a Augustei Suverane, intitulata:

Cugetarile unei regine.

La care d-lu Cogalnicénu se grabí a multamí din partea Adunarei, agaogàndu:

„August'a nóstra colega, nu prin vorbe ci prin fapta, este podóba acestui corpu asupr'a carui'a se resfrànge mai multu decâtu talentulu, geniulu seu“.

Apoi d-lu Dimitrie Sturdz'a a cititu unu raportu asupr'a lucrariloru Academiei pe anulu 1887—1888.

Apoi d. I. Calenderu, cu invoierea maiestatiei sale, dete citire unei pline de interesu precuventari la *istori'a originiei dreptului*.

D. A. Odobescu, urmàndu d-lui Calenderu, cití o dare de séma asupr'a mai multoru documente desco-perite de d-sea in archiv'a Parisului.

Dupa acésta, maiestatea sea declara siedinti'a terminata.

Inainte de plecare, regele si regin'a vorbira cu multa bunavointia tutuloru membriloru aflati fatia; ér' la órele 3 parasira palatulu Universitatiei.

Program'a lucrariloru

Academiei pentru acésta sesiune este destulu de bogata si in unele puncte grea in executarea ei. Aceeasi coprinde urmatórele puncte:

1. Raportulu secretarului generalu despre activitatea Academiei in decursulu anului incetatu 1887—88*).

2. Alegerea Comisiunii pentru examinarea lucrariloru facute in decursulu anului incetatu 1887/8.

3. Alegerea comisiunii financiare pentru cercetarea compturiloru din anulu incetatu 1887/8 si pentru combinarea budgetului pe anulu 1888/9.

4. Decisiune privitóre la primirea legatului *I. Fetu*.

5. Raportulu comisiunii insarcinate cu facerea esplorariloru dela Cucuteni.

6. Raportulu comisiunii permanente a bibliotecii.

7. Darea de séma a d-lui *B. P. Hasdeu* despre lucrarea *Marelui Etimologicu alu Romaniei*.

8. Raportulu Comisiunii insarcinate cu cercetarea publicatiuniloru prezentate la concursulu premiului *Nasturelu-Herescu* de 4000 lei si a premiului *Lazaru* de 5000 lei, pe 1888.

9. Raportulu Comisiunii insarcinate cu cercetarea manuscrisului prezentatu la concursu *Premiului Heliade-Radulescu* pe 1888: *Nunt'a la Romani. Studiu etnograficu comparativu*.

10. Raportulu comisiunii financiare asupra compturiloru pe anulu 1887/8.

11. Raportulu Comisiunii insarcinate cu examinarea lucrariloru facute in decursulu anului incetatu 1887/8.

12. Regulamentarea premiilor ce sunt a se dá din fondulu *Dumitru Hagi Vasile*.

13. Determinarea subiectului ce este a se pune la concursulu premiului *Lazaru* de 5000 lei, pentru anulu 1891.

14. Determinarea subiectului ce este a se pune la concursulu premiului *Heliade-Radulescu* de 5000 lei, pentru anulu 1892.

*) Se va publicá intregu si in acestu organu alu Asociatiunii, pentrucá si membrii acesteia se fie in curentu cu progresele in sciintie, in arte si mai alesu in totu ce se face pentru cultur'a limbei nationale, cá si pentru scóterea dintru intunecime si inavutirea istoriei nóstre si preste totu a tieriloru locuite de romani in statulu Romaniei si in staturile invecinate.

15. Alegerea de doi membri ai Academiei in Secțiunea literara in locul repositatorilor G. M. Fontaninu și T. Cipariu.

16. Alegerea de membri onorari și corespondenți.

17. Cestiunea ortografiei. Continuarea discuțiunii asupra lui *U* mută finalu.

18. Alegerea Comisiunii de 9 membri pentru cercetarea publicațiilor ce se voru prezenta la concursul *Marelui premiu Nasturelu-Herescu* de 12000 lei și alu premiului *Heliade-Radulescu* de 5000 lei, pentru anulu 1889.

19. Alegerea comisiunii pentru cercetarea lucrărilor ce se voru prezenta la concursul premiului *Lazaru* pe 1889: *Studiu vinurilor din Romania*

20. Formarea budgetului pe anulu 1887/8.

21. Alegerea presedintilor și vice-presedintilor secțiunilor. (Art. 14 Stat).

22. Alegerea Delegațiunii pentru anulu 1887/8.

23. Raportulu secretarului generalu asupra lucrărilor sesiunii generale.

Documente pentru limba și istoria *).

O diploma din anulu 1662 nepublicata.

La archiepiscopia din Sibiiu se păstrează originalul unei diplome scrise pe piele, ce este dată de principele Transilvaniei, Michail Apafi, la 20 Aprile, 1662. Proveniența acestei diplome la biblioteca archiepiscopiei din Sibiiu nu este mai de aproape cunoscută. Presupunem însă, că în urma apelului, ce l'a făcut episcopul, mai târziu metropolitul Andreiu, în anul 1859 către preoțime pentru adunarea de documente — care-va preot din archidieceasă, probabil din țeara Oltului, o a trimis spre folosire și conservare la archiepiscopie.

Cuprinsul diplomei numai cu multă greutate s'a putut descifra din cauză, că o parte a textului este de tot sters, eara în unele locuri, unde vine diploma îndoită prin împăturare, este pelea ruptă și prin urmare cuprinsul cu atât mai greu de eruat. Prin multă stăruință și osteneală din partea însuși a Escelenției Sale, a Domnului archiepiscop și metropolit actual, Miron Romanul, ca mai bine deprins în asemenea materie a fost posibil a statorî textul — până la unele cuvinte, cari nu împedecă a cuprinde înțelesul adevărat al diplomei.

Sigilul la diplomă nu se mai păstrează, dară se păstrează sforcica de matasă în ițe răsucite în trei colori: roșiu, alb și verde.

Diploma în starea ei împăturată atâta este de mângită și tocită pe din afară, încât unii, cari o au vădut-o, și-au dat părerea, că episcopul Daniil, la care se referă ea, a trebuit multă vreme să o poarte cu sine.

*) Reprodusu după „Telegrafulu Romanu“ și cu ortografi'a observata în acelu diariu.

Prin diploma aceasta este denumit episcopul Daniil de episcop preste partea de dincolo de riul Olt, declarându-se de episcop esemt de sub jurisdicțiunea metropolitului Sava Brancovici, care avea jurisdicțiune episcopescă preste celelalte părți din Transilvania și Ungaria.

Din diploma aceasta nepublicată până acum rezultă nisce întrebări nedeslegate încă, de mare însemnătate pentru istoria bisericească națională.

Înainte de a me ocupa cu aceste întrebări, țin de trebuință mai întâiu a reproduce în următoarele:

1. Textul original cu prescurtările scrisorii și cu indicarea locurilor, ce nu s'au putut descifra.

2. Textul transcris.

3. O traducere în românesce, la care m'am ținut mai mult de înțeles decât de cuvinte. În traducere am conectorat la unele locuri, ce nu s'au putut descifra în original, unele cuvinte puse în paranteză, cari mi s'au părut a resulta din conțest și din legătura sintactică.

1. Textul original.

NOS MICHAEL APAFI

Dei gratia Princeps Transylvaniae partium regni Hungar. Dominus et Siculorum Comes etc.

Fidelibus nr̄is un̄iversis et singulis cujuscunq̄ Status, conditionis, ordinis, gradus, honoris, officii, dignitatis, functionis, etc. præminentice, hominibus ubivis in dit̄ione nr̄a constitutis et commorantib. præsent̄es nr̄as visuris Salutem et gr̄atiam nr̄am. etc. Cum nos inducti vita, eruditione, morum honestate Reverendi Danielis Episcopi. Evndem igitur Danielem Episcopum ad humillimam nonnullor̄ Dnōr Consiliariōr nrōr special, autem Fidelis nr̄i Gener Ioannis Bellen de Kis Bun Consiliarii, ac Cancellar̄ nr̄i, Sedis Siculicalis Vdvarhely Capitanei Supremi ac Comitatus de Küküllö Comit̄is itidem Supremi Supplicationem in Episcopum seu Superintendentem generalem Ecclesiar̄ Volachalium in hoc regno nr̄o Trañnice ultra fluvium Olt nuncupatum a potestate directioneq̄ Reverendi Szava Brankovicz Episcopi potioris regni nr̄i Trãe partib. dictam ejusdem partem eximeñ. Ita tamen ut tam ipse Verbum Dei secundum Sacram Scripturam populo Valachico sermone anunciet, quam pastores sibi subjectos eandem iubeat sequi normam. Præterea juxta morem per Episcopos Valachicos antecessor̄ suos jam receptum Episcopo orthodoxæ religionis subjaceat conditionesque Episcopis Valachicis præscribi solitas in omnibus punctis sancte ac illibate teneat . . . . . ipse Daniel Episcopus in hac functione sua commodius et utilius

procedere et Verbum Dei . . . . . mibus . . . . . re et sincere propagari possit. Vobis harum serie committimus et mandamus . . . . . praefatus Daniel Episcopus aut nomine ejus homo ipsius vos aut quemlibet vrum . . . . . eidem Danieli Episcopo et homini suo in hac functione sua Episcopali omni auxilio adesse et ipsos ad docendum Verbum Dei et reformandas Ecclesias imo vniversa et singula quae sui muneris extiterit do . . . . . admittere et personas ipsorum ab omnibus violentiis tueri et defendere, quin potius sicuti necessitas postulaverit securitatis gratia ad loca tuta deducere, et comitari facere debeatis et teneamini. Secus non facturi. Praesentibus perlectis. Exhibeñ restititis. DATUM in Castris nr̄is ad campum Mikola positis, die vigesima, Mensis Aprilis ANNO Domini Millesimo Sexcentesimo Sexagesimo Secundo.

Michael Apafi m. p.

Ioannes Betlen m. p.
Cancellar.

2. Teestul transcrip.

Nos Michael Apafi

Dei gratia Princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae Dominus et Sicularum Comes etc.

Fidelibus nostris universis et singulis cujuscunque Status, conditionis, ordinis, gradus, honoris, officii, dignitatis, functionis et praeeminentiae hominibus ubivis in ditone nostra constitutis et commorantibus praesentes nostras visuris salutem et gratiam nostram etc. Cum nos inducti vita, eruditione, morum honestate Reverendi Danielis Episcopi, Eundem igitur Daniele Episcopum ad humillimam nonnullorum Minorum Consiliariorum nostrorum, specialiter autem Fidelis nostri Generalis Ioannis Betlen de Kis Bun Consiliarii ac Cancellarii nostri, sedis Siculicalis Udvarhely Capitanei Supremi ac Comitatus de Küküllő Comitatus itidem supremi suplicationem in Episcopum seu Superintendentem generalem Ecclesiarum Valachalium in hoc regno nostro Transilvaniae ultra fluvium Olt nuncupatum a potestate directioneque Reverendi Szava Brankovicz Episcopi potioris regni nostri, Transilvaniae partis dictam ejusdem partem eximendam. Ita tamen, ut tam ipse verbum Dei secundum sacram scripturam populo valachico sermone annunciet, quam pastores sibi subjectos eandem jubeat sequi normam. Praeterea juxta morem per Episcopos valachicos antecessores suos iam receptum Episcopo orthodoxae religionis subiaceat, conditionesque Episcopis valachicis praescribi solitas in omnibus punctis sancte ac illibate teneat . . . . . ipse Daniel Episcopus in hac functione sua commodius et utilius procedere et verbum Dei . . . . . mibus . . . . . re et sincere propagari possit. Vobis harum serie committimus et mandamus . . . . . praefatus Daniel Episcopus,

aut nomine ejus homo ipsius, vos aut quemlibet vestrum . . . eidem Danieli Episcopo et homini suo in hac functione sua episcopali omni auxilio adesse et ipsos ad docendum Verbum Dei et reformandas Ecclesias imo universa et singula quae sui muneris extiterit do . . . . . admittere et personas ipsorum ab omnibus violentiis tueri et defendere; quin potius sicuti necessitas postulaverit securitatis gratia ad loca tuta deducere et comitari facere debeatis et teneamini. Secus non facturi. Praesentibus perlectis. Exhibenti restititis. Datum in castris nostris ad Campum Micola positis, die vigesima mensis Aprilis anno Domini millesimo sexcentesimo sexagesimo secundo.

Michael Apafi m. p.

Ioannes Betlen Cancellarius m. p.

3. Traducerea românească.

Noi Michael Apafi

Din grația lui Dumnezeu principe al Transilvaniei, al părților regatului Ungariei și Comite al Sécuiilor etc.

Credincioșilor noștri tuturor și singuraticilor de ori ce stare, condițiune, ordin, grad, onoare, oficiu, dignitate, funcțiune și distincțiune, oamenilor puși și aflători ori și unde sub stăpânirea noastră, celor ce vor vedé literile noastre presente salutare și grația noastră etc. Indemnați de vieața, erudițiunea, onorabilitatea faptelor Reverendului episcop Daniil după preaumilita suplică a unor domni consilieri ai noștri, în special însă a credinciosului general al nostru Ioan Betlen de Boiu-mic, consiliariului și cancelariului nostru, căpitanului suprem al scaunului sécuiesc Odorheiu și comitelui suprem al comitatului Târnavei, pre același episcop Daniil, ca pe episcop sau superintendent general al bisericilor românesce din regatul nostru al Transilvaniei peste riul numit Olt 'l esimăm de sub potestatea și direcțiunea Reverendului Sava Brancovici episcop al părții mai însemnate din regatul nostru al Transilvaniei, precum și partea numită a aceluia. Așa însă, ca atât densusul să vestească poporului cuvântul lui Dumnezeu în limba românească după sfânta scriptură, cât și să demânde preoților subordinați sie-și a se conforma aceleiași norme. Afară de aceea după usul deja acceptat de episcopii români antecesori ai sei să fie supus episcopului religiunei ortodoxe (adecă: calvinesci, trad.) și să împlinescă cu sântenie și fără stîrbire condițiunile îndatinate a prescrie episcopilor români în toate punctele . . . . . și ca acel episcop Daniil să poată procede mai bine și mai cu folos în această funcțiune și să poată tuturor (predica trad.) cuvântul lui Dumnezeu (cu zel, trad.) și cu sinceritate, prin seria acestora ve însărcinăm și ve demandăm (că dacă trad.) numitul episcop Daniil, sau în numele seu vre-un om al seu, pre voi sau pe ori care dintre ai voștri . . . . . (v'ar recerca, trad.) să stați cu tot de . . . . . ajutoriul lui și omului seu în funcțiune a

sa episcopască și să-i admiteti a învăța cuvântul lui Dumnezeu și a reforma bisericile, apoi a îndeplini peste tot și în deosebi toate acelea, ce se țin de oficiul seu, eară persoanele aceloră trebuie și sunteți îndatorați a le scuti și apăra de toate violențele, ca mai ales, după cum va cere trebuința pentru siguranță să-i aduceți la locuri scutite. Nefăcând almintrelea, acestea după ce le veți ceti, să le dați înapoi. Dat în castrele noastre de pe câmpul Micola la ziua de 20 a luni lui Aprile, anul domnului una mie șese-sute șese-zeci și doi.

Michail Apafi m. p. Ioan Betlen, m. p. cancelar.

După ce s'a dat loc textului diplomei și traducerii aceluia, să vedem acum, cine este episcopul Daniil, despre care tractează diploma aceasta. În seria metropoliților gr. or. ai Transilvaniei precum s'a statorit și adoptat de cătră cei mai buni scriitori despre istoria noastră bisericească, figurează în anii 1651—1656 adecă între Simeon Stefan și între Sava Brancovici — un metropolit cu numele Daniil. Am căutat și n'am aflat însă nicăiri până acum, la nici unul din scriitori, pe ce document se bazează punerea lui Daniil în seria metropoliților între anii 1651—1656.

În „Acte și fragmente“ de Tim. Cipariu la pag. XIV-XVI, unde se statorcesc o serie nu completă — dară încât-va mai sigură a metropoliților, se indică la fie-care metropolit și documentul, pe care se bazează seria proiectată. Mai puțină siguranță ni se dă însă tocmai despre Daniil, care sub X este trecut între metropoliți. Eată, ce se dice acolo: X. „Daniil, care fu de față la alegerea lui Barlaam II. pe la a. 1687 ca arhiepiscop emerit, *ci n'are loc decât* între Simeon Stefan și Sava I. sau între anii 1651—1656.“

În legătură cu aceasta în „Acte și fragmente“ se reproduce la pag. 238—239 după cronica metropoliei Ungro-Vlachiei, actul de alegere și sântire al metropolitului Barlaam, care este următorul:

„De vreme ce arhiepiscopul, care era mai de 'nainte vreme la mitr. Ardealului, anume Sava, i s'au sfârșit viața ș. c. Întâiu aleg eu cel mai denainte Sofianul pre Varlaam, eu Nisis pre igumenul Partenie dela Cotroceni, eu Daniil proin Ardelean pre igumenul Paisie dela s. Troiță. Și am ales din acesti trei pre Varlaam. Vlădica Teodosie.

Varlaam cu mila lui Dșeu rënduit la s. Metropolie a Ardealului cu gura mea făgăduesc. Cred ș. c. După aceasta ș. c. — Varlaam cu mila lui Dșeu rënduit la s. metropolie a Ardealului cu mâna mea supt aceasta am iscălit“.

Impresiunea, ce o fac aceste documente încât privesc numerarea lui Daniil între metropoliți după Simeon Stefan, este, că în lipsa altor documente scriitorii și-au bătut capul, unde să rangieze pre Daniil între metropoliți, deoarece în actul citat al ale-

gerii și sântirii lui Varlaam de metropolit al Ardealului ocură și Daniil ca „proin Ardeleanul“ și fiind-că un alt loc mai potrivit pentru el nu s'a aflat, s'a pus ca metropolit între Simeon Stefan și între Sava Brancovici.

Avënd însă acum la mână textul diplomei din 1662 de sub Michail Apafi privitoare la Daniil, dela sine se dau întrebările: 1. Oare Daniil din diploma lui Apafi, ca episcop al părții de „dincolo de riul Olt“ este același, care figurează la Cipariu ș. a. în seria metropoliților între 1651—1656 și pe care dără ca emeritat episcop al Ardealului 'l aflăm în Bucuresci la sântirea lui Varlaam, sau că 2) metropolit cu numele Daniil n'a esistat între anii 1651—1656, ci Daniil, de care se face amintire în actul sântirii lui Varlaam la 1687 este același Daniil, care fusese instituit de Michail Apafi la a. 1662 de episcop al „părții de dincolo de Olt.“

Fără a ne pronunța în mod hotărît într'o direcțiune sau alta la întrebările acestea, va fi bine a se pune în evidență și păreriile altor scriitori în privința seriei metropoliților Ardealului preste tot și în special despre Daniil.

În diptichul (pomelnicul) metropoliților Ardealului, ce l'a predat Șincai la biblioteca din Pesta și este reprodus de dl Nicolau Densușan în „cercetări istorice“ pag. 92 edate de academia din Bucuresci în a. 1880 se cuprinde următoarea serie a metropoliților fără indicarea anilor: 1. Ioan, 2. Teoctist, 3. Genadie II, 4. Teofil, 5. Stefan, 6. Gerasim, 7. Ioreste, 8. Daniil, 9. Sava. 10. Iosif, 11. Iosif 12. Sava, 13. Varlaam, 14. Teofil, 15. Atanasiu.

Cât de puțin temeiu putem pune pe această serie ne convingem îndată, ce vom ceti diploma lui Georgiu Racoți I. prin care așează de metropolit pre Simeon Stefan; acolo apriat se vede, că Stefan urmează lui Ioreste și în diptichul acesta totuși e pus mai înainte Stefan. Insuși Șincai la pag. 83 Tom. III. ediția din Iași 1853 vine în contradicere cu acest diptich, când dice: În diptichul, care eu l'am dăruit bibliotecii țerei Ungurești încă Iosafat se pune între Stefan și Sava II. Nesiguranța indicată în acest diptich esistă și încât privesc pre Daniil.

În revista eclesiastică din Bucuresci „Biserica ortodocsă română“ anul VIII cetim la pagina 404 o notiță privitoare la alegerea și sântirea de metropolit a lui Iosif, ca următoriu a lui Sava Brancovici de următoriu cuprins:

„Metropolitul Sava supranumit Brancovici s'a suit pe tronul metropoliei Transilvaniei la anul 1656 după retragerea metropolitului Daniil și fuga acestuia în țeara românească de persecuțiunile calvinilor, cari erau ajutați de principele Transilvaniei Georgiu I și II Racoți etc.“ Tot în numita revistă la pag. 628 aflăm la actul alegerii și sântirii lui Varlaam de metropolit al Ardealului reprodus din condica metro-

poliei din București (reprodus și de noi mai sus) următoarele note:

„Actul, cum se vede poartă numai signatura metropolitului Tudosie lipsind din condica sântă atât subsignatura lui Afcentie, fost al Sofiei, a lui German al Nisei și ce este și mai mult, că lipsește subsemnătura lui Daniil al Ardealului. Cunoscuți fiindu-ne cei doi metropoliți, cari au luat parte la alegerea lui Varlaam, noi despre Daniil credem, că acesta trebuie să fi fost vre-unul din episcopii Ardealului, care venise în țeară de frica persecuțiunilor calvine exercitate de principii Georgiu I și II Racoți, sau pentru milostenie ca Sava și Iorest în Moldova, spre a aduna ajutoare pentru restaurarea metropoliei din Transilvania, celei ruinate de Tătari.“ (Docum. istorice A. T. Laurian, Viena, pag. 130—135.) Nici că a putut scîi redacțiunea „Bisericei ortodoxe“ despre Daniil mai mult decât cunoaștem și noi după scriitorii noștri transilvăneni, căci bine se însemnăm, condica metropoliei Ungro-Vlachiei s'a început abia numai la anul 1668. Prin urmare abia despre judecata și depunerea lui Sava Brancovici, și despre alegerea următorului metropolit al Transilvaniei în persoana lui Iosif — aflăm în aceea cele dintâiu date.

Metropolitul Șaguna în istoria sa bisericească, edată ca manuscris rangează pe Daniil între metropoliți, precum se află în „acte și fragmente.“

În „Vechia metropoliă“ de dl Nicolau Popea aflăm pe Daniil la același loc, ca la Cipariu, numai cât autoriul voinde să restabilească armonia între seria metropoliților dată de Cipariu și între conspectul lui S. Clain, care pune ca metropolit pe un Daniil la anul 1618, — adoptează în seria metropoliților pe un Daniil II, care ca fugit în România participă (nu a și subscris însă actul de alegere al lui Varlaam. precum se afirmă în „Vechia Metropoliă“ pag. 77; vezi nota reprodusă mai sus din „Biserica ortodoxă“ dela pag. 638) la alegerea lui Varlaam.

Din toate cele reproduse mai sus dela diferiți autori despre Daniil se vede, că despre acesta există o nesiguranță și neclaritate.

Diploma reprodusă dela M. Apafi aruncă o rază de lumină destul de puternică în istoria neclară a lui Daniil; ba se poate dice, că acest document este pe cât scim unicul, pe care poate istoricul basa.

De aceea nu fără oare-care temeiu punem în-trebarea, fără de a rezolva deocamdată în mod hotărît — dacă un metropolit cu numele Daniil între 1651—1656 poate nici că a existat; ci a putut să fie numai precum din destul ne dovedește diploma lui Apafi un episcop al „părții de dincolo de Olt“ cu numele Daniil. Pentru această părere vorbește și afirmațiunea lui Samuil Clain și Șincal (Chronica rom. pag. 83 sus), cari după Simeon Stefan dau loc unui metropolit cu numele Iosafat.

Dacă nu am adera la această părere, sau n'am avea temeiu de ajuns a elimina pe Daniil de tot din seria metropoliților între anii 1651—1656, adică nemijlocit

după Simeon Stefan, atunci negreșit ar trebui să admitem părerea dimpreună cu consecințele ei, că episcopul Daniil aședat prin diploma lui M. Apafi de episcop al „părții de dincolo de Olt“, este identic cu fostul mai înainte metropolit între anii 1651—1656 și identic și cu cel numit „proin al Ardealului“ în actul alegerii lui Varlaam la București în 1687.

Pentru părerea din urmă ar milita singură împregiurarea, ce rezultă din diploma lui Michail Apafi, că Daniil la aședarea lui de episcop preste „partea de dincolo de Olt“ era deja episcop. Acest argument însă nu ne induce necondiționat la urmarea, că el a trebuit să fie mai înainte metropolit delăturat din scaun; mai aproape stă presupunerea, că el a putut fi episcop venit sau chemat din România de românii ortodocși, cunoscuți ai sei din țeara Oltului, precum ceva mai târziu aflăm, că s'a mai întemplat cu un anumit Iosif venit asemenea din România la scaunul metropoliei din Alba-Iulia.

Dacă însă cu toate acestea starea de episcop a lui Daniil, când s'a denumit cu jurisdicțiune preste „partea de dincolo de Olt“, poate fi decizătoare pentru părerea susținută în de comun, că acest Daniil ar fi fost mai înainte metropolit și anumit între anii 1651—1656, este la rînd a ne face seama și cu alte consecințe dela aceasta. În cazul acesta trebuie să admitem:

1. Că Daniil a trăit ca sântit arhieru dela 1651—1687 cel puțin 36 ani.

2. Că lipsit de scaunul metropoliei din Alba-Iulia la 1656 a petrecut în Ardeal sau în România fără episcopie până la 1662, când s'a acomodat a primii jurisdicțiunea de episcop preste o parte esimată dela metropoli Albei-Iuliei, adică preste partea țerii Oltului.

3. Că de două ori a trebuit să se lipsească de scaunul episcopesc, odată din scaunul metropoliei din Alba-Iulia și de a doua oară din scaunul episcopiei de dincolo de Olt (Făgăraș), căci numai așa ne putem întelni cu dînsul ca „proin Ardelean“, la sântirea metropolitului Varlaam în anul 1687.

Adevărul cuprins în aceste trei consecințe nu este absolut inadmisibil, dară este puțin probabil.

Lăsând în privința punctelor de mai sus întrebarea deschisă pentru ulterioare cercetări, se vedem care au putut fi motivele delăturării lui Daniil din scaunul episcopesc și sub ce împregiurări se află țeara Oltului, când s'a esimat dela metropoli Albei-Iulie și s'a dat lui Daniil ca o episcopie de sine stătătoare.

După consensul tuturor scriitorilor de istorie în această materie Daniil a trebuit să părăsească scaunul episcopesc din cauza persecuțiunilor cumplite, ce erau pornite asupra bisericei ortodoxe din Ardeal din partea Calvinilor și a principilor calvini. În privința lui Daniil ne spune Hintz în istoria episcopiei gr. neun. din Transilvania (Geschichte des Bisthums des griechisch nicht unirten Glaubens in Siebenbürgen 1850 pag. 14—30) despre înăsprirea

persecuțiilor contra românilor ortodocși tocma sub metropolitul Daniil. Anume la pag. 23 amintesc, că pe timpul metropolitului Daniil s'au supus preoții români la decime, de care erau scutiți prin legile ungare, s'au eliminat călugării (Aprob III, 53, 1) și s'a dispus ca preoții români să se poată aresta la cas de suspiciunea vreunei crime. (Aprob. p. r. 42). Ce este mai natural dară, decât a presupune, că metropolitul respective episcopul de atunci, fiind lipsit prin lege de siguranța libertății personale sub împregiurări grele și persecutat, a trebuit să-și ia refugiul în România.

Daniil se institue prin diploma de față prin Michail Apafi de episcop esemt preste „partea de dincolo de Olt.“ Sub ce împregiurări se află țeara Făgărașului pe atunci? O episcopie a Făgărașului a esistat încă din vechime și este indentică cu a Galațiului de lângă Făgăraș. Așa Samuil Clain face amintire despre un episcop al Galațiului cu numele Macarie din anul 1469 cu următoarele cuvinte: 1469 Macarius Eppus Galatiensis obtinet a Principe mandatum ad magistratum Cibiniensem, ut cathedraticum suum a presbiteris valachis accipere possit.“ (Cipariu acte și fragmente pag. XII). Se vede, că jurisdicțiunea episcopului de Galațiu se estindea și preste o parte a Fundului regiu de cătră Olt.

Cumcă la Făgăraș-Galați au trebuit să fi funcționat mai mulți episcopi în timpurile vechi, se vede și prin însemnătatea locului, de unde a descălecat Radu Negru-Vodă și strimtorat de coloniile săsesci, trecând cu bisericaniile și cu totul în Valachia, au instituit metropolia Târgovistei cu titlul de Metropolie a Ungro-Vlachiei, adecă a Valachiei de dincolo de Carpați și a părților ungurene părăsite dela Făgăraș, — unde au trebuit să urmeze apoi episcopi ai locului supuși metropolitului din Alba-Iulia (Belgrad).

Din titulaturile metropoliților de Alba-Iulia și din alte urme istorice este constatat, că și alte episcopii sufragane se țineau de metropolia Albei-Iuliei. Astfeliu se țineau episcopiile din Ungaria: a Beiușului, Maramureșului, Oradiei-Mari, Cenadei, Satmariului, Timișoarei, Lipovei, Caransebeșului etc; eară în Transilvania avem urme pre lângă episcopia Făgărașului sau a Galațiului încă despre următoarele episcopii: a Bistriței, Feleac, Geoagiu (Feldiod) Vad și Silvașiu.

Episcopiile acestea cu încetul au început a nu se mai ocupa, eară încât deveniau vacante, titulaturile lor treceau la metropolitul, care apoi se intitula d. e. Varlaam arhiepiscopul și metropolitul Belgradului, Vadului, Silvașului, Făgărașului, al Maramureșului și al episcopiiilor din țeara ungurească; adecă, unde era vacanță, al locului, ear unde erau episcopi, al episcopilor.

Încât privesce episcopia Făgărașului, care în cazul de față ne înterează mai de aproape, nu numai că pe timpul lui Michail Apafi era de mult în-

țetată de facto, dar cu ceva mai înainte, adecă de sub principele Georgiu Rákóczy I aflăm, că trei protopresbiterate se pun deadreptul sub jurisdicțiunea superintendentului calvin. Eată, ce aflăm în diploma de instituire a lui Simeon Stefan ca metropolit al Albei-Iuliei în anul 1643: „ . . . . . Pre același Stefan Popa Simonie ca pre un comandat și de prea cinstitul d. Stefan Belen (corect: Gelei.) Episcopul bisericilor unguresci celor pravoslavnice din țeara noastră a Ardealului și păstoriul cel dintâiu al Belgradului cel preagrigitoriu și de alți creștini ai noștri mai de frunte, pentru evlavie, bune năravurile, și întregimea vieții lui, preste toate bisericile, ce sunt în comitaturile Albei din Ardeal, Crasnei, Solnocului de mijloc, Dobăcei, Clușului și Cetății de Baltă; earăși în districturile Chivorului, Bărsei și Bistriței; așisderea în toate scaunele secuiesci (luând afară bisericile, dela Alămor, dela Orăștie, dela Hațeg, dela Hinedoara, dela Ilia, dela Criș, și trei protopopii dela țeara Oltului, în care numai atâta cadință și autoritate i se dă câtă i va lăsa domnul episcopul cel Pravoslavnic unguresc): 'l punem Vlădică, adecă preste toate bisericile, ce țin legea grecească și milostivesce 'l întărim, totuși sub condițiunile acestea: Șincăi III pag. 38—39. (Urmează condițiunile în cunoscutele 15 puncte, prin cari biserica noastră se aservesce Calvinismului).

Motive mai mult politice, decât religioase împingeau pre ungurii calvini la silniciile acestea contra românilor greco-orientali. Devisa: „Cujus religio, ejus regio“ trece ca un fir roșiu preste toată istoria Ungariei și a Ardealului. Mai întâiu regii Ungariei din mandatul papilor aveau să estirpeze pre „infideles schismaticos“ din Panonia până la Marea neagră. După desfacerea Ardealului de Ungaria în urma luptei dela Mohaciu la a. 1526, principii ardelenesci, ca să facă scisiune și mai permanentă și să-și asigure dominațiunea în contra Casei Habsburgice, trecând la reformațiune cu partea cea mai însemnată a ungarilor și secuilor din Ardeal, au cassat cu totul și episcopatul catolic din Transilvania, care abia la a. 1693 s'a restaurat de nou sub Leopold I și căutau cu tot prețul a'și asigura și pre români prin tragerea lor la reformațiune. Spre acest scop George Rákóczy I a găsit pre Stefan Simonovici și la instituit de metropolit prin diploma dela a. 1643 cu instrucțiunile cuprinse în 15 puncte, precum am arătat mai sus.

Privind dară episcopia gr. or. a Făgărașului de facto ca de mult încetată prin vicisitudinile timpului, putem cu siguranță să susținem, că nu după dreptul istoric de continuitate în episcopia istorică a Făgărașului a instituit Michail Apafi pre Daniil de episcop al „părții de dincolo de Olt,“ ci cu totul alte motive și împregiurări l'au determinat la aceasta. De aceea nici pe departe nu ne putem cugeta pre Daniil ca pre un episcop în seria episcopilor

Făgăraşului sau ai Galaţiului, ci probabil ca pre episcopul celor „trei protopopii dela ţeara Oltului“ esimate de sub jurisdicţiunea metropolitului Simeon Stefan prin diploma lui George Racoţi la a. 1643, după cum s'a citat mai sus. Cumcă instituirea lui Daniil de episcop preste „partea de dincolo de Olt“ este o novaţiune şi o creaţiune nouă a lui Michail Apafi, ne putem convinge din însaşi diploma din 1662, care este obiectul cercetării noastre. Acolo espres se dice, că, „esimează partea de dincolo de Olt“ şi pre Daniil 'l declară independent de Sava Brancovici, care remâne episcopul părţii mai însemnate a Transilvaniei.

De interes ar fi a scîi, ce soarte au avut cele „trei protopopii dela ţeara Oltului“ esimate prin diploma lui George Rákóczy dela a. 1643 de sub jurisdicţiunea metropolitului Simeon Stefan şi puse deadreptul sub superintendentele reformat.

Din diploma lui Michail Apafi din anul 1662, edată de noi aici pentru întâia oară, cu multă probabilitate se vede, că n'a fost pentru calvini lucru uşor a o scoate la cale cu românii din ţeara Oltului, ci acestia au trebuit ca nemulţămîţi să insisteze la ocaşiuni mai favorabile la principele Michail Apafi, ca să-i scoată de sub jurisdicţiunea superintendentului calvin şi să le dea episcop de legea gr. or. Consultând istoria timpului aceluia, aflăm la Şincai (Chron. III pag. 93) după Galleazzo, că după ce în urma învingerii lui Ioan Keményi, a ajuns Michail Apafi principe al Ardealului cu ajutoriul Turcilor la 19 Noiembrie 1661: „Apafi s'a unit cu Kuciuk Mehemet Paşa din Oradea mare, şi a încunjurat Gherla, ci neputându-o lua, s'a dus la Făgăraş, ai cărui locuitori, cât a perit Keményi îndată se plecaseră cătră Apafi.“ Acestea s'au întemplat în Februarie 1662; eară diploma de instituire a lui Daniil de episcop în ţeara Oltului este datată din 20 Aprile 1662, aşa dară după una lună de zile. Este aproape de mîntea omului a înţelege, că prin aceasta diplomă Michail Apafi, care de aci înainte ţinu curte şi la Făgăraş căuta să câştige pe români, împlinindu-le una din cele mai ferbinţi dorinţe ale lor. Se vede însă, că Michail Apafi şi acest favor l'a făcut cu reservaţiuni mentale, căci corect era, ca şi cele „trei protopopii din ţeara Oltului“ să le lase la jurisdicţiunea legală a metropolitului Sava Brancovici, care în diploma din anul 1659 dată lui de Acaţiu Barciai se numesce „Episcopul tuturor bisericilor românesce din ţeara noastră“ (Şincai Chron. III pag. 82). Aceasta, precum au arătat urmările — fuga lui Daniil în România — se pare a fi fost numai o îndulcire momentană a românilor din ţeara Oltului, ca apoi mai târziu să se întoarcă de nou la planul calvinişării românilor.

Încât pentru motivele, pentru care Daniil a trebuit să părăsească postul seu de episcop în ţara Oltului (posibil, acum pentru a doua oară!) şi să fugă în România, unde 'l aflăm participând în Bu-

curesci la alegerea lui Varlaam de metropolit al Ardealului la a. 1687 nu este lucru greu a presupune, care a fost, dacă cunoaştem purtarea neomenoasă a lui Apafi tot pe acel timp faţă de metropolitul din Alba-Iulia Sava Brancovici.

Dr. Ilarion Puşcariu,
archimandrit.

Scóle si internate de fete in Capital'a Romaniei.

În Nr. 6 amu documentatu, că înainte cu 54 de ani in Iasi capital'a Moldovei se infintiasc scóla de fete din partea statului cu conlucrarea si a mitropolitului. Pe lãnga acésta in familiile de frunte a le tierei feti-tieloru li se dedea instructiune in case mai totu prin persóne aduse in calitate de profesori sau de gubernante din strainatate, francese sau si germane.

În Munteni'a si anume in capital'a Bucuresti nu amu aflatu despre existenti'a vreunei scóle publice de fete pãna dupa pacea de Adrianopole si anume dupa esirea trupeloru rusesci din tíera si venirea in anulu 1834 a lui Alexandru Dimitrie Ghic'a pe tronul. Acelu Domnu in cei optu ani ai domniei sale s'a silitu, chiaru preste voi'a unor boieri preocupati in defavórea instructiunii mai generale, că se infintiedie scóle cãtu s'ar putea mai multe, mai virtosu pe la orasie si orasiere. De aici au resultatu si câteva scóle mixte pentru ambele sexe. Dara crescerea cea mai usitata ce se dedea in Munteni'a sexului femeiescu erã in asia numitele pensionate: In Bucuresti pensionatul celu mai cu renume a fostu alu lui Vaillant aplicatu si cá profesorul de limb'a franceza la s. Sav'a, cunoscutu si cá scriitoriu. Acesta ajutatu de soci'a sa totu franceza, mai angajease la pensionatul seu doue femei, un'a sasésca si alt'a romana din Brasiovu. Dupa mórtea lui Vaillant veduv'a inca totu mai ţinuse pensionatul bine inoporatu pãna la betranetie inaintate, cându lovita de apoplexia, institutul trecu înainte cu cãtiva ani in alte mãni.

Între acestea lips'a de instructiunea femeii se simtia totu mai tare, éra poporatiunea capitalei inca crescea vediendu cu ochii, ceea ce facea se mai resara si alte pensionate. Sub domni'a lui Bibescu (1842—1848) din partea statului s'a facutu fórte puşinu pentru educatiunea femeii. Sub Stirbei Voda (1849—1853) insasi Dómn'a infintiasc unu asia numitu Orfelinatu, care dupa cãtiva ani adapostea pãna la 70 de fete orfane, de acaroru existenta si instructiune fericitóre ingrijia insasi Dómn'a cá o mama doiósa si luase de consiliariu alu seu la acelu institutu pe profesorulu Florianu Aronu. Acelu orfelinatu exista si pãna acum.

Pãna aici instructiunea femeii romane in Munteni'a si chiaru in capitala nu se aflã in vre'o stare stralucita. Dupa inchieierea pacei dela Parisu in urmare resboiului teribilu din Crimea pentru Tíer'a romanésca (Munteni'a, Valachi'a) fũ numitu Caimacam, adeca loctitoriu de Domnu pãna la o alegere conformu conventiunii dela

Parisu Alexandru D. Ghic'a, celu care domnise mai înainte optu ani cá Domnu. In acelu timpu, adeca in 1857 venise la Bucuresci una dama din Bavari'a anume contesa Anna Engel cá prióra a unei reuniuni catolice cunoscute sub nume de „*englische Fräulein*“ (domnisióne angle), ale càrei asiedieminte interne se apropia multu de ale calugaritieloru adeverate. Aceea contesa A. Engel presentându-se la X, betranulu Loctiitoriu si la càtev'a familii ilustre, a sciutu se'si desvólte planulu seu de educatiune femeiesca cu argumente asia de convin-gátóre, in càtu s'a decisu cá chiaru gubernulu se deschida un'a lista de colecta cu 500 galbini, cu conditiune de a se infintia unu internatu de modellu in Bucuresci, interconfessionalu in càtu concerne religiunea. Dupa ce se adunase pe acea lista vre-o 2000 de galbini, contes'a Engel alergà la Vien'a, unde Maiestatea sa imperatulu si regele nostru subscrise un'a miie galbini si de ací incolo sumele crescúra asia, in càtu curagiós'a intreprin-dietóre a si deschisu in anulu urmatoriu internatulu, éra in anulu 1860 càndu amu fostu si eu mai antàiu cá se'i vediu intocmirea, numerulu eleveloru de natio-nalitati si confessiuni diverse trecea preste un'a suta, intre care se aflà si un'a romana de lângá Sibiiu, care cu purtarile sale a facutu mare onóre patrióteloru sale si astadi este mam'a unei familii fórte respectabile.

De ací incolo educatiunea femeii romane incepù se ia unu aventu si o directiune abia cunoscuta pàna in timpulu acela, nu numai in numit'a capitala, ci si in Craiov'a, unde se infintiasa unu prea bunu internatu, care infloresce pàna in diu'a de astadi, apoi successive si in alte orasie ale tieriei.

Intre acestea Romani'a 'si restaurà autonomi'a sa. Sub domni'a lui Alexandru Ioanu Cuza gubernulu ob-servà cà crescerea femeii romane asia precumu se da in internate póte se fia fórte buna din punctu de ve-dere cosmopoliticu, nu inse si din celu nationalu romanescu. Asia se infintiedia de o parte scóla cen-trala de fete, la inceputu cu mare greutate, din lipsa de profesóre si directóra romana, incàtu se cerura si dela Brasiovu, *tales quales*, numai sè se faca odata inceputu. De alta parte unu omu providentialu pentru Romani'a Dr. Davil'a francesu, dara venitu din Itali'a, sub domni'a lui Stirbei nu 'si afla liniste sufletului seu pàna nu scormonesce din intunecimea archiveloru fon-durile remase dela unu mitropolitu, destinate pentru unu asilu de fete sarace. Elen'a Dómn'a 'i stà in ajuto-riu si acceptá patronatulu; ministrii instructiunei pu-blice càti fusesera sub Alexandru Ioanu plini de zelu 'si facura datori'a patriotica. Successive se infintiasa pentru fete si scóle publice elementarie si primarie, care incepu se faca concurentia salutara pensionateloru private (1860—1865).

Acum'a se scóla si damele din Iasi cá se dea viati'a unei Reuniuni de femei pentru crescerea feteloru orfane, pre càndu statulu urmédia cu deschiderea scó-lorlu de fete conformu sistemii care se adoptase.

Dupa tóte acestea necessitatea unei cresceri natio-nale romanesci in totu coprinsulu Romaniei nu se simtia

nicairi asia tare cá in cele doue porturi Galati si Brail'a. Erá timpulu supremu, cá in acelu amestecu de celu pu-çinu diece limbi europene si asiatice vorbite acolo, se'si reia limb'a patriei anume si la femei loculu si rangulu ce i se cuvine. Pre càtu timpu acelea doue comune urbane dela Dunare se resfatiau in privilegiulu loru de porto franco, elementulu grecescu si limb'a gre-césca predominá mai preste totu in comerçiu, in clasele burgesiei si chiaru in bisericã, éra gubernulu lui Alexandru Ioanu se vedea necesitatu in anii de antàii a mai suferí multe impertinentie dela straini, prin urmare si desconsiderarea limbei statului, pàna càndu 'i vení bine cá dupa nenumeratele nelegiuri comisse de càtra ca-lugarii greci, se mi ti-'i inferne pe acestia, cum ai dice, cu o trasetura de péna, adeca prin secularisarea averiloru (dominiiloru) dela monastirile inchinate cu monastiri cu totu si trimiterea calugariloru acolo de unde au venitu.

In timpulu acela un'a din cele mai eminate si mai ilustre fiice ale Moldovei princes'a Anna Ghic'a ia asupra'si grij'a nici decumu usióra de a infintia tocm'a in Galati unu asia numitu orfelinatu, adeca insti-tutulu filantropicu, a càrui lipsa nu se simtia nicairi mai tare decàtu intre cei vre-o sieptedieci de mií locuitori din acea urbe danubiana. „Am deschisu acestu institutu filantropicu cu ajutoriulu tuturor compatriotiloru mei“, 'mi scria ilustr'a dómna in 12 Iuliu 1860, si pe lângá comunicarea unui exemplariu din Regulamentulu noului institutu imi cerea se'i cautu de aici din Tran-silvani'a o profesóra, éra cu scrisórea din 5 Augustu mai voiá si alta in aceeasi calitate. Comitétulu, alu càrui presidenta erá dómn'a Anna Ghic'a, formulase condi-tiunile primirei in urmatórele puncte:

1. Se fia neaparatu romane, care si cunoscú limb'a perfectu, cà-ci tóte lectiunile trebue sè se faca in limb'a romana.
2. Se mai cunósca bine inca si limb'a fran-cesa sau pe cea germàna.
3. Se nu aiba pe mam'a loru lângá sine (daca au mame).
4. Salariu fixu dela 70 pàna la 100 galbini, pe anu locuintia, victu s. c. l. in inter-natu.
5. Spesele drumului dela Brasiovu la Galati le pórtã comitétulu.
6. Primulu angageamentu cá de proba este pe trei ani, care apoi se póte prelungi.
7. Profe-sórele se obliga a dormí cu elevele in dormitóre, se siédia la masa cu densele si se le duca la bisericã sau la preumblare asia cum se cere in regulamentu.
8. Dacã a depusu examenu in patri'a sa, va fi de prisosu a'lu mai depune si in Galati.
9. Contractulu nu póte fi des-fiintiatu, decàtu numai daca vreun'a din partii ar' calca vreunu articulu din acelasí.

„Daca vei afla persóne destoinice, te rogu se le trimiti càtu mai in graba, fiindca amu remasu fara de profesóre si sunt silita a da eu insami lectiuni pàna la sosirea vreunei profesóre“.

Amu scosu inadinsu acilea casulu acesta dela Ga-lati, care inainte cu 28 de ani 'si avea parechi'a ori in ce orasiu românescu ai fi cautatu, adeca lipsa mare de persóne de sexu femeiescu apte de a fi invetiátóre. Mai la vale se va vedea marea diferentia dintre atunci si acuma.

Dara de unde eramu se trimitu eu in 1860 princi-
pesei Ghic'a professóre?! Dupace se infintiasse Reuni-
unea femeiloru române din Brasiovu in 1850 si dupace
in tómn'a anului 1852 câteva mame se invoisera cá
se infintiedie si in Brasiovu unu pensionatu, in care fe-
titiile loru se invetie ceva mai multu decâtu se invetiá
pe atunci in scólele sasiloru si in ale catoliciloru, la
recomandarea amicului nostrú Ioanu Maiorescu vení dela
Vien'a Henrietta Vautier, fiic'a nemaritata a unui
colonelu ces. reg. de natiune francesu. Institutulu acestei
dame, care exista si astadi dupa 35 de ani, apucase a
da unu renume órecare Brasiovului din punctu de ve-
dere alu scóleloru de fete. Acelu renume inse dupa
trecece numai de 6—7 ani erá nemeritatu. Cu mare
greutate si dupa telegrame schimbate amu fostu in stare
a procurá dómnei Ghic'a o singura domnisióra orfana
din famili'a de comerciantu, care s'a induplecatu a merge
la Galati si a se angagea in modu provisoriu.

Éra astadi? Pentrucá se cunóscemu cu totii enorm'a
diferentia in progresulu facutu, ími permitu a repro-
duce aici câteva date statistice despre scólele si in-
ternatele de fete, astadata numai din capital'a Bucuresci,
nu si cele mai noue, ci numai dupa starea de inainte
cu trei ani, adeca dela 1885, in care anu ministeriulu
instructiunei esí cu noulu seu proiectu de reforme, ina-
vutire si amplificare a tuturor instituteloru, anume si
a celoru destinate crescerei sexului femeiescu. Celu ce
voiesce se aiba informatiuni din tiér'a intréga, póte se le
afle prea bine in Buletinulu instructiunei publice. Sco-
pulu nostru la locul acesta este numai, cá se ne con-
vingemu din date autentice, cá noi romanii din monar-
chia in comparatiune cu cei din statulu Romaniei pe
terenulu instructiunei sexului femeiescu in limb'a nóstra
si in spiritu romanescu in cei din urma vre-o douedieci
de ani amu remasu tare inapoi. Nu incapa vorba:
avemu o elita de femei crescute nu numai fórté bine
si in fric'a lui Ddieu, ci si in limb'a romanésca; acelu
numeru inse in comparatiune cu immens'a majoritate de
sute de mii nicidecumu nu ne póte dispensa dela indoit'a
ingrijire pentru ajungerea scopulu sacru. (Va urmá).

Documente istorice

*trimise academiei române de càtra subscrisulu in timpulu din
urma pre lãnga cele inaintate in cei din urma trei ani.*

Anii.

1. Scrisórea Mitropolitulu Veniaminu alu Moldovei
cu resolutiunea domnului Moldovei I. Sandu
Sturdz'a Voivodu 22 Martie 1826
2. Protectoratulu Tiarulu de I. Eliade-Radulescu,
studiu politicu 1848
3. Catechismulu Socialistiloru de I. Eliade-Radulescu 1850
4. Suvenire si impresii ale unui proscrisu de I. Eliade-
Radulescu (din exiliu) . . . . .
5. Chrisovu alu lui I. G. Caragea Voda din anulu
1815, cu care se reguléza pe temeiuulu tracta-
teloru taxele oieriloru Ardeleni in Valachi'a. —
Acestu chrisovu cá si multe altele din trecutulu
de o suta si mai multu de ani este fórté caracte-
risticu pentru acelea timpuri 4 Novembre 1815

6. Not'a Consululu imp. rus. Br. Rückman, memo-
rabila. (Vedi adres'a obscescei adunari din ace-
lasi anu de crisa mare) 17 Iulie 1837
7. Acte de ale Sultaniloru, incependu din dilele lui
Mircea celu Mare pãna la 1827. — Copia de
capitanulu Georghie Rucareanu dela Câmpu-
lungu făcuta pentru mine, dupa intielegerea
ce avuse cu Ioanu Eliadu. Amu pastratu ma-
nuscriptulu mai virtosu pentru note, inse si
pentru modulu traducerei de inainte cu 45 de ani 1842
8. Causele pentru care Mitropolitulu Veniaminu
Costache alu Moldovei s'a retrasu din scau-
nulu Mitropoliei 1843
9. Proclamatieuna din 24 Aprilie 1828 a contelui
Witgenstein comandante supremu alu armatei
rusesci in Valachi'a contra Turciei 24 Aprilie 1828
10. Discursu instructivu si caracteristicu pentru a cea
epoca, in care instructiunea publica in tierile
romanesci se incercá se easa din starea sa pri-
mitiva si anume din grecésca sè se prefaca in
romanésca, de I. Maiorescu 3 Iulie 1838
11. Manuscriptu originalu din anulu 1791 remasu dela
Samuilu Klein de Sadu, trecutulu mai târdiu in
proprietatea functionarulu Nicolae Cinteá, éra
dela acela intru a mea si acum'a trece la Aca-
demi'a Romana. — Este intimpinarea făcuta
reutaciosulu I. C. Eder 1791
12. In anulu 1857 Ioanu Maiorescu pe atunci trans-
latoru in Ministeriulu Iustitiei la Vien'a, in
urmarea unoru denuntiaru secrete venite asupra
lui din Iasi, fú citatu cá din chiar seninu si
scosu din functiune fára nici o cercetare, dara
i se platí salariulu dintru odata pe 2 ani ina-
inte. Acésta apologie merita se coprinda locu
in istori'a suferintieloru nóstre. 9 Februarie 1858
13. Memorialulu celu faimosu alu lui baronu Bedeus
elaboratu in Bucuresci cá fugariu. — Scopulu
a fostu, a compromite cátu se póte mai greu
pe poporulu romanu in ochii junisiorulu im-
peratu si la toti barbatii de statu ai Austriei. 1849
14. Decretulu lui Alexandru D. Ghic'a V. V. contra
unoru abusuri mari. Logofetulu Manole Ba-
leanu internatu la mosi'a sa Varnitia in distric-
tulu Prahov'a — Bucuresci 29 Ianuarie 1841
15. (Sub locutiitorulu Al. D. Ghic'a). Despre refor-
mele scóleloru. Buna la istori'a culturai natio-
nale in principate. 11 Augustu 1858
16. Alexandru St. Siulutiu despre nationalitatea lui
Ioanu Carvinu de Hunedora 1842
17. Adresa fórté memorabila a obstescii adunari din
Munteni'a càtra Domnu in contra protectora-
tulu Rusiei. 21 Iulie 1837
18. Discussiune filologica asupra limbei romanesci din
véculu trecutulu . . . . .
19. Cele 35 puncte ale petitiunei Moldoveniloru. Ares-
tarea mai multoru boieri, maltratate, exilu
1 Aprilie 1848
20. Chrisóve din Moldov'a impartasite pe la 1845—46
de Nicolae Istrate din Iasi . . . . .
21. Coriti'a in Alban'i'a. (Abecedare albane etc. etc.
lucru nou pentru ei). 22 Aprilie 1845
22. Cuventu funebru, alcatuitu si rostit de Vasilie
Popescu Scribanu la prilejulu inmormentarei
D-sale Paharniculu Vasilie Fabianu profes.
de matematica la clasulu filosofiei la Academi'a
Mihaileana reposatu in Iasi. 7 Aprilie 1836

- Anii.
23. Predica ținută cu ocaziunea ungerei și a instalării lui George Bibescu nou alesu domnu alu Valachiei de către adunarea electorală în 20 Decembrie 1842, după care a călătoritu la Constantinopole, apoi a fostu instalatu. 20 Dec. 1842
24. Proclamațiunea slugerului Teodoru Vladimirescu către locuitorii districtului Prahovei Martie . 1821
25. Unsprezece acte de ale dietei transilvane din anul 1791 relative mai toate sau la romanii din această țară, sau și la țările vecine. Toate acestea acte sunt decopiate din protocolul acelei diete 1791
26. 23 de acte publice, parte întregi, parte numai în estrase. Afară de cele două din 1475 și 1520; mai toate au de obiectu regularea granițelor (miediuinelor) dintre Principatul Transilvaniei și cele două principate Romanesci, începând de la pacea de Carlovitz, la cea de Pasařovitz și de atunci încôce până după pacea de Sistolov, sau mai în scurtu, de la anul 1700 până la 1792. Din acestea se vede prin câte adversități și prefaceri a trecutului regularea miediuinelor dintre acestea țări. De aici vine, că unele familii aristocratice ardelenice mai pretind până în diu'ă de astăzi dreptu de proprietate la câteva munti și paduri . . . . .
27. Din viața lui Dositheiu Obradovici, ale cărui scrieri le folosise Cichindélu. Acestu Obradoviciu care călătorise foarte multu în o parte mare a Europei, fusese și în Moldova, cunoscea și limb'a română bine, a publicatu câteva lucrări de ale sale în limb'a serbăscă. Eu aflu în acestu manuscrisu multe informațiuni foarte caracteristice, mai alesu pentru gradul culturii în care se aflau chiaru carturarii acestor popora înainte cu una sută de ani și mai virtuosu înfricosiat'ă ura confesională între resariteni și apuseni, care domnise până târziu în véculu alu 19-lea.
28. Istori'a romanilor din Transilvani'a scrisă în anul 1764 de Petru Bod, fostu popa calvinescu în comun'a Ighiu (M. Igen) unulu din ungurii cei mai învățați ai timpului seu, dară zelant mare în lucrurile religioase și doritoriu că romanii cu clerulu loru să se facă mai bine calvini decâtu catolici de ritu grecescu.
- P. Bod mai avuse și alte scrieri, care au apărutu și în tipăriu. Acestu opu înse nu a fostu suferitu a se tipări, ci originalulu fusese conservatu în bibliotec'a dela Aiudu până în 1848 cându au ars cu colegiulu de acolo cu totu; s'au pastratu înse câteva copii bune, dintre care un'ă se afla în colecțiunea repaus. Timoteu Cipariu de mai multi ani.
- Acestu esemplariu este decopiatu în Clusiu la rugărea mea, după unu altu esemplariu care fusese alu comitelui Emericu Mico fostu Gubernatoriu alu Transilvaniei, era astăzi se afla în bibliotec'a museului. Eruditulu și venerabilele compatriotu Dr. Grigorie Silasi vechiu profesor, avu bunătatea de a revăde și corege această copie cu mână sa.
- Opulu e scrisu cu destulă patimă, precumu se poate întielege de sine; cu toate acestea elu poate se face mari servitii mai virtuosu celor ce se ocupa cu istori'a noastră bisericăscă. Mai alesu informațiunile lui P. Bod despre supunerea Bisericii și a clerului românesc la cea reformată calviană până pe la anul 1700 suntu chiaru
- frapante. Mai departe istori'a lui alăturată la cele publicate de Dr. Nic. Nilles și la cele adunate de Cipariu și I. M. Moldovanu în Archivu, în fine la documentele transmise academiei mai de înainte pentru sec. 18-lea, este de preabun ajutoriu.
29. Memoriu scrisu de Nistoru Socaciu parochu greco-resaritenu în comun'a romanăscă Biscaria situată cam la mijlocu între orășiele Orășcia și Dev'a din comitatulu Hunedórei în Transilvani'a.
- Acestu omu alu lui Ddieu, carele nu avuse ocaziune și mijloc de a înveția alta carte decâtu numai romanăscă și atâta numai că băiatu în câteva erui, după-ce s'ă sugrumatu revoluțiunea și s'ă linistitu țăr'a (în 1849), își puse în capu se și descrie viața cu toate suferințele sale, precum și totu ce patise și vediușe elu în anul 1848—49 din atrocitățile războiului civilu. Partea cea mai mare a scrierii sale este în versuri simple și naive, lipsite de orice artă, așa precumu le poate produce unu omu care ascultă de instinctulu și de sentimentulu seu.
- Aici avem decopiată partea I. și cea mai lungă, care închieie cu desarmarea insurgenților. În P. II. se coprind numai în prosă mai alesu lucruri bisericăscă din periodulu absolutismului austriacu.
- Originalulu formatu 4° în 421 pagini este proprietatea unui nepotu alu reposatului preotu, anume Alexandru Munténu invetiatoriu în Biscaria. Este scrisu întregu cu slove ciriliane, din care cauza copistii noștri tineri cari nu mai știu nici a citi cu slove, comitu mii de erori la decopiatu, dacă nu vei stă totu lângă ei și se le dictezi în pēna, ceea ce eu nu amu pututu face din lips'a timpului, dară amu plătit'o scumpu cu corecturile fără numeru. Cu totulu 51 piese 3/15 Decembre Sibiu . . . 1887 (Urmédia).

PARTEA OFICIALA.

Nr. 86/1888.

Procesu verbale

alu comitetului *Asociațiunii transilvane pentru literatur'a română și cultur'a poporului român, luatu în ședința dela 27 Martie n. 1888.*

Presiedinte: Iacobu Bolog'a vice-presiedinte. Membrii presenti: Dr. Ilarionu Puscariu, P. Cosm'a, Elia Macellariu, I. V. Rusu, B. P. Harsianu, George Baritiu, Ioanu Popescu, Zacharie Boiu, E. Brote cassariu.

Secretariu: Dr. I. Crisanu.

Nr. 25. Dl. B. Basțota jude reg. în Alb'a-Iulia prin adresa prezentată la 20 Ianuarie a. c. transpune comitetului o copie simplă a testamentului, remas după reposatulu Ioanu Popu Bota, fostu oficiant reg.-ung. în retragere, în urm'a caruia Asociațiunii transilvane i se dă în administrare sum'a de 1000 fl. v. a. în scopulu creării unei fundațiuni pe numele „Ioanu Popu Bota“ pe lângă condițiunile:

a) că susnumitul capitalu se fia elocatu pe lângă procentele de celu pușinu 6 la sută, ér' din venitu să se

creeze deja in anulu dintăiu, de ocamdata unu stipendiu de 40 fl. v. a. pentru unu baiatu din comun'a natala a fundatorului, din Sîard, comitatulu Albei-Iuliei, carele va studia la vre-o scôla medie, sau scôla reala superiôra si carele se va fi uascutu din parinti romani, fiindu a se preferi baietii nascuti din famili'a Popu Bota;

b) Venitulu, ce trece peste sum'a de 40 fl. se va adauge la capitalu, in scopulu, cã cu timpulu sè se pôta urcã stipendiulu la sum'a de 60 fl. v. a. eventualu sè se pôta crea mai multe stipendii, ce voru fi a se distribuî la baieti din Sîard sau in lips'a acestora la alti baieti de romanu din Transilvani'a si de religiunea gr.-cath.

c) cã stipendistii se fia reținuti a'si motiva, prin elaborarea de teme, progresulu ce-lu facu in cunoscinti'a limbei romane.

Secretarul II, desî recunôsce cã sunt particulare mai alesu unele din dispositiunile testamentare, avendu inse in vedere cãstigulu moralu impreunatu cu acêsta afacere pentru Associatiunea transilvana, propune:

Associatiunea declara, cã primesce in administrare capitalulu testatu de 1000 in scopulu doritu de testatoru.

Membrulu comitetului, Dr. Ilarie Puscariu, face următorea propunere:

De ôre-ce Associatiunea transilvana nu este o institutiune profesionala, de aceea fundatiunea lui Ioanu Popu Bota nu se pôte accepta, din cauza, cã este facuta specialu in favorulu tineriloru studenti de confesiunea greco-catolica.

Membrulu comitetului P. Cos'ma propune: Considerându cã testamentulu este prezentatu numai in copia simpla, afara de aceea lasamentulu nu este pertractatu, se recërca D-lu executoru testamentaru, cã se exopereze limpedirea lasamentului, si numai dupa ce va fi legatulu limpede si ni se va trãpune testamentulu in originalu sau in copie legalisata, se va dechiarã comitetulu in meritulu causei. Punendu-se cestiunea la votu (Ex. Nr. 14/1888).

— Se primesce cu majoritate de voturi propunerea facuta de membrulu P. Cosm'a. Membrulu Dr. Il. Puscariu insinua votu separat.

Nr. 26. Cassariulu Associatiunei, D-lu E. Brote raporțeza despre starea averii cu sfersitulu lunei lui Fauru a. c. anume:

I. Despre starea averii Associatiunei:

Cu 31 Ianuarie a. c. starea averii Associatiunei a fostu:

a) in bani gat'a supraerogatu	788 fl. 09 cr.
b) in realitati	106.043 " 92 "
c) in obligatiuni	7.100 " "
d) in cass'a de pastrare	— " — "

Sum'a dupa detragere supraerogatului cu 788 fl. 09 cr. . . . . 112.354 fl. 91 cr.

In lun'a Februaru a. c. au intratu	
in bani gat'a	2611 " 26 "
si s'au spesatu	899 " 92 "

Starea averii Associatiunei remane deci cu 29 Februarie a. c.

a) in bani gat'a	1706 fl. 34 cr.
b) in realitati	106.043 " 92 "
c) in obligatiuni	7100 " — "

Sum'a . 114.850 fl. 26 cr.

II. Despre starea averii fundatiuniloru.

Cu 31 Ianuarie a. c. starea averii fundatiuniloru a fostu:

a) in bani gat'a	51 fl. 97 cr.
b) in obligatiuni	13,100 " — "
c) in cass'a de pastrare	30,44 fl. 53 cr.

In lun'a Februaru a. c. n'a intratu nimicu, s'au spesatu in sa 5 fl.

Starea averii fundatiuniloru remane deci cu 29 Februarie a. c.

a) in bani gat'a	46 fl. 97 cr.
b) in Obligatiuni	13,100 " — "
c) in cass'a de pastrare	3,044 " 53 "
Sum'a	16,191 fl. 50 cr.

— Spre sciintia.

Nr. 27. De ôre-ce cu ocaziunea staverirei budgetului scôlei pentru anulu 1887/8 s'a separatu acea parte, care privea inventariulu, si avendu in vedere adres'a directiunei scolare dto 24 Martie a. c. Nr. 113 prin care se solicitedia unu conclusu si cu privire la procurarile ce densa le-a fostu proiectatu, comitetulu ia la pertractare si partea ce fusese separata, si o staveresce in urmatorulu modu: (Ex. Nr. 80/1888).

1. Pentru banci noue de scôla se prelinineza	349 fl. 93 cr.
2. Pentru aparate de gimnastica	94 " 30 "
3. Pentru dulapuri	60 " — "
4. Pentru unu pianoforte nou	726 " 38 "
5. Pentru 24 coverte de paturi	70 " 54 "
6. Pentru diverse procurari	60 " — "
7. Pentru o cassa Werth. in cancelari'a directiunii	100 " — "
8. Pentru mobilarea infirmeriei	20 " — "

In totalu sum'a de . 1471 fl. 95 cr.

Acêsta suma, cã spese de inventariu, cade in sarcin'a cassei Associatiunei.

Asemenea totu cass'a Associatiunei va avea se achiteze si socotêla architectului G Maetz de fl. 129.15 si a tipografiei archidiecesane de fl. 73.30 cr.

Deci de ôre-ce aceste doue conturi, prin conclusulu comitetului dto 29 Februaru a. c. s'au transpusu directiunei scolare spre achitare, se indruma directiunea, cã neachitate se le predea la cass'a Associatiunei.

Din sum'a totala de 1674 fl. 30 cr. fiindu dejã asemnati 1076 fl. 31 cr. prin conclusulu din 22 Decembrie 1887. Nr. 533 de astadata se asemnedia in erogatiunile cassei numai restulu de 597 fl. 49 cr.

Nr. 28. Cu provocare la conclusulu comitetului dto 29 Martie a. c. Nr. prot. 21 prin care acesta si-a rezervatu a reveni asupr'a isvorului, de unde sè se solvêsca prin cassariulu Associatiunei sum'a subventionala, votata scôlei, se hotaresce:

— Sum'a subventionala, sè se solvêsca din colectele, ce suntu a se continuá.

In acestu scopu se va exmite la unu timpu potrivit unu nou apelu cãtra publiculu romanu din patria.

Totu in scopulu acesta se voru rugã On. directiuni ale instituteloru romane de creditu si economii din patria, cã prin punerea la cale a unei colecte in cerculu loru de activitate, in favorulu scôlei, se ne vina intru ajutoriu.

Si pâna la intrarea colecteloru, pentruca la timpu sè se pôta achita platile obveniente, On. directiune a institutului de creditu si economii „Albin'a“ se fia rogata a mijloci Associatiunei deschiderea unui contocurentu cu interese cãtu se va putea mai mici.

Nr. 29. Directiunea scôlei de fete a Associatiunei, prin adres'a dto 25 Martie a. c. Nr. 118 intreaba: daca internatulu va functiona si preste vara si daca copilele se voru primî intr'acela spre ingrigire, si pentru lunile de vacantia, pentru a putea da unu respunsu hotaritu la intrebarile, ce din mai multe pãrti i s'au facutu in acêsta privintia (Ex. Nr. 82/1888).

— Se rescrie directiunei scolare, cã comitetulu se va ingrijî, cã copilele, care dorescu a petrece si in lunile de vara (de ferii) aici, se fia prevediute cu cele de lipsa si in acestu timpu.

Nr. 30. Directiunea scólei de fete a Asociatiunii prin adres'a dto 25 Martie a. c. Nr. 117 se róga, a se aflá o modalitate, de a se putea repará si astupá zidulu din fundulu gradinei scolare (Ex. Nr. 81/1888).

— On. Magistratu alu orasiului se fia rugatu, cá precumu s'a intemplatú intr'unu altu casu analogu, si in casulu acesta densulu se dispuna repararea si astuparea zidului mai susu mentionatu.

Sibiiu, d. u. s.

Iacubu Bolog'a m. p.,
v.-presiedinte.

Dr. I. Crisianu m. p.,
secretariu II.

Verificarea acestui procesu verbalu se increde d-loru :
Cosm'a, Dr. Puscariu, Macellariu.

S'a verificatu, la 4 Aprilie 1888.

E. Macellariu m. p. Dr. II. Puscariu m. p. P. Cosm'a m. p.

Nr. 188/1888.

Procesu verbalu

alu comitetului Asociatiunii transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu luatú din siedint'a dela 28 Martie n. 1888.

Presiedinte: Iacubu Bolog'a, vice-presiedinte.

Membrii presenti: Dr. II. Puscariu, P. Cosm'a, Z. Boiu, B. P. Harsianu, I. Popescu, I. V. Russu.

Secretariu: Dr. I. Crisianu.

Nr. 31. Tribunalulu reg. ung. din Deju, prin hártia dto 19 Decemvrie 1887 Nr. 8651 incunosciintéza, cá cas'a din remasulu I. Titie, venduta de Asociatiunea transilvana d-lui advocatu G. Manu, a fostu transpusa pe bas'a contractului incheiatu, pe numele acestui din urma. (Ex. Nr. 29/1888).

— Spre sciintia.

Nr. 32. Senatululu scolaru gr.-cath. din Gradisce, prin hártia dto 3 Februarie a. c. Nr. 6 se róga, a se doná fói'a Asociatiunii si alte opuri disponibile pe sém'a bibliotecei scolare din Gradisce. (Ex. Nr. 33/1888).

— Cererea se incuviintéza in ceea ce privesce fói'a Asociatiunii din acei ani, din care dispunemu de mai multe esemplare, precumu si in ceea ce privesce unele opuri, care din partea autoriloru respectivi ni s'au pusu la dispositiune in mai multe exemplare spre scopulu de a fi distribuite. In ceea-ce privesce trimiterea gratuita a fói'ei pe viitoru cererea nu se póte incuviintia.

Nr. 33. Directiunea despartimentului II. (Fagarasiu) alu Asociatiunii substerne pe lángha adresa de dto 31 Ianuarie a. c. protocolulu adunarii generale a despartimentului, ținuta la 11 Novembre anulu trecutú in Fagarasiu, dimpreuna cu aclosure; mai de parte protocolulu subcomitetului dela 21 Ianuarie a. c. impreuna si sum'a de 68 fl. 50 cr. taxe incurse dela membrii ordinari.

Din protocolulu adunarii generale, combinatu cu protocolulu subcomitetului, se vede:

a) cá s'au inscrisu cá membrii noi 3 insi, si anume: Spiridonu Mardanu preotu in Sámbat'a superióra; Iosifu Catiaveiu preotu in Lis'a, Gavriilu Popu invetiatoru dir. in Lis'a.

b) cá dela membrii ordinari au intratu cá taxe sum'a de 68 fl. 50, ér' dela membrii ajutatori suma de 67 fl. 80 cr.

c) cá s'a decisu, a se retinea pentru trebuintele despartimentului sum'a de 67 fl. 80 cr. intrata dela membrii ajutatori, si anume: pentru doue premii á 10 fl. pentru individi, cari voru desvóltá mai multu sporiu in pomologie si legumaritu, ér' restulu pentru spriginirea unoru individi, cafi voru vóif se participe la cursulu din industria de casa, ce 'lu deschide d-lu invetiatoru din Brasiovu, G. Moianu;

d) se róga a se trimite subcomitetulu unele tiparituri, si anume: formulare de declaratiuni pentru membrii noi, si formulare pentru registrarea membriloru. (Ex. Nr. 34 si 35/1888).

— Primirea sumei de 68 fl. 50 cr. se cuitéza cu aceea, cá membrii noi 'si voru primí diplomele dupa ce voru fi obținutu aprobarea adunarii generale a Asociatiunii. Retinerea pentru trebuintele despartimentulu a sumei de 67 fl. 80 cr. se incuviintéza cu aceea, cá despre modulu, cum se va fi folositu, on. directiune se raporteze la timpulu seu acestui comitetu. De asemenea se incuviintéza si cererea referitóre la trimiterea tiparituriloru de lipsa.

Nr. 34. Directiunea despartimentulu XVIII. (Turd'a) alu Asociatiunii prin adres'a din siedint'a subcomitetulu dto 8 Februaru a. c. in care, cu provocare la recercarea acestui comitetu dto 3 Decembre a. tr. se arata cauzele, din care in timpulu din urma a cam stagnatu activitatea despartimentulu, substerne protocolulu adunarii generale alu despartimentulu, ținuta la 27 Decembre in Ludosiu, dimpreuna cu aclosure lui si cu sum'a de 80 fl. incursi cá taxe dela membrii ordinari vechi si dela membrii ajutatori.

Din protocolulu adunarii generale se vede:

a) cá, fiindu directorulu impedecatu, presidiulu l'a purtatu in acésta adunare D-lu protopresbiteru N. Solomonu.

b) cá adunarea 'si-a exprimatú condolent'a pentru reposarea presiedintulu Asociatiunii, a D-lui T. Cipariu.

c) cá s'au luatú mesurile de lipsa, cá sè se preintimpine greutatile, ce inpedeca desvóltarea unei mai manóse activitati.

d) cá au intratu cá taxe dela membri vechi ordinari si dela membrii ajutatori sum'a de 93 fl.

e) cá la cererea, de a se da din sum'a incursa unu ajutoriu scólei din Ludosiu, s'a hotaritu, a se lasa in libertatea subcomitetulu manipulara cu banii incursi in conformitate cu regulamentulu.

f) cá si in anulu viitoriu adunarea generala sè se ținá in Ludosiu, remanendu cá subcomitetulu se fixeze timpulu ținerii.

g) cá disertatiunile, cu care s'au pregatitu Domnii A. Moldovanu si Simeonu Popu, fiindu timpulu inaintatu, nu s'au potutu ceti, remanendu sè se cetésca la adunarea generala proxima. (Ex. Nr. 44/1888).

— Primirea sumei de 80 fl. se adeveresce, ér' cuprinsulu protocolulu adunarii generale, precumu si alu protocolulu subcomitetulu servescu spre sciintia.

Michaiu Condrea stud. de class'a a III-a la gimnasiulu romanu din Bradu, si Danila Stau stud. de class'a a VI-a la gimnasiulu de statu din Sibiiu, ambii stipendiati ai Asociatiunii, 'si legitimédia sporiulu facutu in studiu in decursulu semestrulu I. respective alu trimestrulu II. alu anulu scol. 1887/8 (Ex. Nr. 48 si 84/1888).

— Spre sciintia.

Nr. 36. Directiunea despartimentulu IV. (Sebesiu) alu Asociatiunii, prin adres'a dto 29 Februarie a. c. Nr. 3 substerne protocolulu adunarii generale a despartimentulu ținuta la 2 Octombre 1887 in opidulu Mercurea, dimpreuna cu aclosure aceluia, si cu sum'a de 30 fl. taxe incurse dela membrii ordinari vechi.

Din protocolulu adunarii generale se vede:

a) cá s'a hotaritu reorganizarea agentureloru, spre a se inlesni astfelu ajungerea scopuriloru Asociatiunii.

b) cá s'au cetitu doue disertatiuni: 1 „Despre influint'a daunósa a vinarsulu si a tutunulu asupra trupulu omenescu“, de d-lu Zevedeu Muresianu, si 2 „Despre mijlócele pentru latirea culturre inre poporulu romanu“ de d-lu George Babesiu.

cá s'au inscrisu cá membrii noi, solvindu tax'a prescisa si câte 1 fl. pentru diploma: D-lu Emanuil Besia invetiatoriu diriginte, D-na Mina N. Ciugudénu, ambii din Poiana, si d-lu Nicolau Schiau notariu in Topárcea.

